

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра економіки і торгівлі

На правах рукопису

ВОРОН ОЛЕНА ЗОСИМОВИЧ

ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітня професійна програма: «Економіка довкілля і природних
ресурсів»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
ПАВЛОВА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА
доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____
Засідання кафедри економіки і торгівлі
від 04.12.2024 р.

Павлова О.М. кафедри
_____ проф. Павлова О.М.

Луцьк, 2024

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра економіки і торгівлі

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма «Економіка довкілля і природних ресурсів»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«2» вересня 2023 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСК КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

(ПРОЕКТ)

ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИВорону Олегу Зосимовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) **ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ УКРАЇНИ**

Керівник проекту (роботи) Павлова Олена Миколаївна, д.е.н., професор,

2. Строк подання студентом роботи (проект) 03.12.2024 р.

3. Мета та завдання даної роботи полягає у дослідженні туристично-рекреаційного потенціалу регіону України (Чернівецької області).

4. Дата видачі завдання 27.09.2023р.

АНОТАЦІЯ

Ворон О.З. Дослідження туристично-рекреаційного потенціалу регіону України. Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2024.

Дана робота присвячена дослідженню рекреаційних ресурсів Чернівецької області. Розглянуто та проаналізовано сучасний стан туризму в Чернівецькій області, особливості її географічного розташування та поєднання природно-рекреаційного та історико-культурного потенціалу як визначальних факторів ефективного розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону. Також встановлено, що Чернівецька область має значні перспективи для розвитку рекреації та туризму.

Ключові слова: рекреаційні ресурси, Чернівецький регіон, туризм, рекреація, туристичні ресурси.

ABSTRACT

Voron O.Z. Research of tourist and recreational potential of the region of Ukraine. Volyn National University named after Lesya Ukrainka. 2024.

This paper is devoted to the study of recreational resources of Chernivtsi region. The current state of tourism in the Chernivtsi region, the peculiarities of its geographical location and the combination of natural resources and historical and cultural potential as determining factors for the effective development of the tourism and recreation sphere of the region are considered and analyzed. It is also established that Chernivtsi region has significant prospects for the development of recreation and tourism.

Keywords: recreational resources, Chernivtsi region, tourism, recreation, tourism resources.

Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи як база територіального дослідження туристично-рекреаційних ресурсів.....	7
1.1. Диференціація видів туризму в залежності від мети подорожі та наявних туристичних ресурсів території.....	7
1.2. Поняття та класифікаційна оцінка туристично-ресурсного потенціалу.....	12
1.3. Методи дослідження рекреаційно-туристичних ресурсів.....	13
Розділ 2. Диференціальний підхід до структурних елементів туристично-ресурсного потенціалу Чернівецької області та учасні напрямки його використання.....	18
2.1. Загальна характеристика Чернівецької області.....	18
2.2. Туристичні ресурси природного спрямування.....	21
2.3. Історико-культурні туристичні ресурси.....	33
2.4. Соціально-економічні туристичні ресурси.....	39
Розділ 3. Принципи структурного поділу туристичних ресурсів території Чернівецької області.....	43
3.1. Чернівецький туристичний субрегіон та поділ його на туристичні райони.....	43
3.2. Дводенний автобусний тур " Чернівці - український Париж + долина тюльпанів ".....	47
3.3. Проблеми і перспективи раціонального використання туристично-рекреаційних ресурсів Чернівецької області.....	51
3.4. Висновки.....	60
3.5. Перспективи використання туристичних ресурсів.....	61

Стрімкий розвиток туристичної галузі актуалізує питання переосмислення та переосмислення таких концептуальних термінів, як «туристичні ресурси» та «рекреаційні ресурси». Раціональне використання ресурсів у межах певної території та збереження самих ресурсів для подальшого використання є дуже важливими питаннями.

Туристичний потенціал території – це широке і багато вимірне поняття, яке охоплює природні, історичні, соціальні та етнокультурні ресурси.

За останні кілька десятиліть туризм і рекреація стали однією з ключових галузей світової економіки, важливою частиною національних економік країн і джерелом багатства. Нові тенденції в економічному розвитку країн диктують інше ставлення до формування місцевого туристично-рекреаційного продукту.

Практичні та наукові дослідження, що стосуються питання розвитку туризму, починаються з вивчення рекреаційного (туристичного) потенціалу регіону, а питання рівня рекреаційного потенціалу регіону та забезпеченості рекреаційними ресурсами найчастіше піднімаються в наукових публікаціях з географії, екології та економіки. Це свідчить про те, що питання є одночасно і дуже важливим, і недостатньо дослідженим. Наприклад, в Україні відсутній кадастр рекреаційних ресурсів.

За останні десятиліття туризм і рекреація стали однією з основних галузей світового господарства, важливою частиною національних економік країн і джерелом багатства. Нові тенденції розвитку національних економік диктують інше ставлення до формування регіонального туристично-рекреаційного продукту. Тому дана тема є актуальною, що визначило наступні напрями досліджень. Дослідження розвитку туристично-рекреаційної сфери та ресурсної бази Чернівецької області займається чимало науковців як в межах, так і за межами Буковинського регіону. Серед них економісти, географи, економіко-географи К.І. Геренчук, В.І. Євдокименко, М.Г. Ігнатенко, О.М. Ігнатенко, В.Ф. Ковалюк, М.П. Крачило, Ф.Б. Лапшин, Н.-Ю. Недашківська, І.М. Школа та інші. У працях цих науковців представлено глибокий і комплексний

підхід до вивчення та оцінки туристично-рекреаційного потенціалу Чернівецької області.

Метою даної роботи є дослідження туристично-рекреаційного потенціалу Чернівецької області.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання

Проаналізувати потребу в знаннях про туристичні ресурси та потенціал Буковинського регіону;

дослідити цінність природних, історичних та рекреаційних ресурсів регіону

Вивести географічне розташування Чернівецької області та сучасний стан розвитку туризму в регіоні.

дослідити туристичні ресурси Буковинського регіону;

Запропонувати унікальні інформаційні автобусні тури як можливість знайомлення з туристичним потенціалом Чернівецької області;

Вивити проблеми та перспективи розвитку туризму в регіоні.

Об'єктом дослідження є Чернівецька область та її туристично-рекреаційні ресурси.

Предметом дослідження є туристично-рекреаційний потенціал регіону.

Для досягнення поставленої мети використано теоретичні, аналітичні, картографічні, порівняльні та табличні методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних вчених у галузі географії, рекреації та економіки.

Інформаційну базу склали навчально-методичні матеріали, літературні джерела, різноманітні картографічні джерела, інтернет-джерела та наукова література.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для покращення розвитку туризму в регіоні та також туристичні підприємства, які працюють в регіоні, можуть скористатися цим дослідженням.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЯК БАЗА
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО-
РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Диференціація видів туризму в залежності від мети подорожі та наявних туристичних ресурсів території

Туризм є одним з найскливіших соціальних та економічних явищ сучасності і підпорядковується законам суспільного розвитку.

Водночас існує багато підходів до класифікації туризму. Це пов'язано з тим, що поняття туризму є неоднозначним. Відповідно до Закону України «Про туризм», туризм класифікується за організаційними формами та видами (стаття 4) [14].

Залежно від мети подорожі туризм можна поділити на такі види

- спортивний
- Діловий туризм
- Пізнавальний (екскурсії);
- самодіяльний (риболовля, полювання);
- Рекреаційний
- Релігійний
- Реабілітаційний
- Спеціалізовані та прикладні;
- Краєзнавчі
- Освітні;
- Професійно-освітницький
- Експедиційний;
- Комплексний.
- Комерційний;
- Культурно-просвітницький

- Лікувально-оздоровчі;
- Зелений (екологічний) тощо [12, с. 13].

Хоча запропоновані варіанти класифікації туризму, безперечно, заслуговують на увагу, деякі з видів є не зовсім зрозумілими і викликають певні запитання. Наприклад, які відмінності між такими видами туризму, як комерційний/діловий, лікувально-оздоровчий та реабілітаційний (класифіковані відповідно до мети подорожі), і чому «водний» вид туризму включено до груп «за характером туристичного маршруту» та «за видом транспорту»? Таким чином, туризм можна класифікувати наступним чином.

Культурно-пізнавальний туризм, лікувально-оздоровчий туризм, спортивний туризм та релігійний туризм, залежно від мети.

Спортивний туризм має на меті вдосконалення спортивних навичок та подолання природних перешкод. Це означає вдосконалення всіх знань, навичок та фізичної підготовки, необхідних для безпечного пересування по місцевості. Для досягнення спортивних цілей здійснюються подорожі з подоланням природних перешкод. Участь у спортивних походах дає право на отримання спортивного звання або розряду.

Пізнавальний туризм здійснюється з метою розширення уявлень і знань про певний об'єкт або пам'ятку соціального, історичного чи природного змісту.

Діловий туризм - це подорожі, спрямовані на вирішення комерційних завдань і включають в себе поїздки, виставки, симпозиуми та конференції.

Релігійний туризм - це подорожі віруючих до святих місць.

Культурно-пізнавальні цілі реалізуються під час подорожей країнами, регіонами та містами, під час яких туристи знайомляться з архітектурою, пам'ятками мистецтва, пам'ятниками та музеями, діляються про історію, культуру, звичаї та традиції різних країн.

Процесі рекреації, лікувального туризму та реабілітаційного туризму присвячуються лікувально-оздоровчі та рекреаційні цілі.

Метою зеленого туризму є відпочинок жителів на відпочинок в екологічно чисті райони сільської місцевості. Такі поїздки переважно

здійснюються сім'ями, батьки та діти. Позитивними аспектами таких поїздок є чисте повітря, екологічно чиста їжа та повільніший темп життя.

Рекреаційний туризм - це відновлення психічних і фізичних сил людини за допомогою туризму. Іноді його називають оздоровчим туризмом, оскільки це туризм, спрямований на активний відпочинок і зміцнення здоров'я.

Реабілітаційний туризм функціонує для лікування конкретних захворювань за допомогою туризму. Для цього використовуються необхідні кліматичні умови різних туристичних дестинацій, цілющі джерела, дозовані фізичні вправи під час прогулянок тощо.

Професійно-прикладний туризм має на меті впровадження професійних навичок, знань та компетенцій з допомогою туризму. Зокрема, для геологів, картографів, військовослужбовців з певними спеціалізаціями та інших професій вчиння долати природні перешкоди у своїй професійній діяльності можна покращити за допомогою спеціальних тренувань у пішохідних походах.

Навчальні походи - це походи для набуття спеціальних знань і навичок [12, с. 14-15].

Специфіка туристичної галузі визначається використанням туристичних ресурсів, а наявність туристичних ресурсів визначає профіль розвитку того чи іншого регіону [27].

На думку І.М. Школи, до туристичних ресурсів належать економічні, природно-кліматичні, культурно-історичні, трудові, соціальні, фінансові та виробничі ресурси [54, с. 32].

Найважливішим фактором у виробництві туристичних продуктів є природні ресурси. Природні ресурси - це природні компоненти, які при певному рівні розвитку продуктивних сил можуть бути використані в якості засобів виробництва (вогни, річки, земля) і сировини для виробництва товарів (мінеральна вода, лісові запаси, флора і фауна), а також об'єктів для відпочинку (прибережні ділянки лісу, гори, моря, річки, озера, водосховища). Особливості розвитку індустрії туризму в конкретній країні визначаються природними ресурсами, доступними в межах її кордонів. Природні ресурси, що

використовуються в індустрії туризму, також включають мисливські та рибальські угіддя, національні парки, Заповідники, природоохоронні зони, гідропарки, мінеральну воду та лікувальні грязі.

Беручи до уваги природне середовище, привабливість тієї чи іншої місцевості для туристів визначається наявністю таких факторів: красиві ландшафти і природні об'єкти; спокійний і сприятливий клімат і комфортні природні умови; незабруднені, чисті природні водойми; сприятлива екологічна обстановка. Збереження, сонячний клімат і великі морські пляжі середземноморського курорту приваблюють найбільше туристів з усього світу. Насиченість території природними ресурсами забезпечує задоволення специфічних потреб туристів, визначає розвиток екологічного виду туризму. Формування виду туристської діяльності, ґрунтованих на природних ресурсах, починається після виявлення, вивчення та оцінки цих туристичних ресурсів [5, С.58].

Залежні від наявних природних ресурсів можуть розвиватися певні види туризму: рекреаційний, лікувальний або рекреаційно-оздоровчий відпочинок.

Рекреаційний туризм-це галузь для відновлення духовних, фізичних, морально-етичних сил, що надає широкі можливості з надання послуг. Рекреація, від латинського слова "recreatio", означає відновлення.

Рекреаційна діяльність безпосередньо впливає на економіку регіону та держави через споживання рекреаційних послуг. Непрямий ефект рекреації проявляється в стимулюванні попиту на такі види економічної діяльності, як транспорт, зв'язок. Готельний і рестораний бізнес, Роздрібна торгівля, харчова промисловість, фінанси і страхування. Завдяки цьому погіршується економічна ситуація в регіоні і державі, а також створюються додаткові робочі місця на постійній і сезонній основі. Регіон і держава в процесі отримали додаткові вигоди в результаті зростаючого інтересу до припливу капіталу, особливо від приватних підприємств в розвиток інфраструктури в регіоні з боку вітчизняних та іноземних інвесторів.

Рекреативна діяльність - це діяльність людини у вільний час, яка здійснюється з метою відновлення фізичних сил людини і характеризується різноманітністю цінностей, властивих людській поведінці та її процесам. Діяльність людини ділиться на 2 групи: в робочий і неробочий час. Останнє витрачається на задоволення біологічних потреб, виконання домашніх обов'язків і проведення дозвілля [6].

Медичний туризм. Якщо раніше більшість туристів виїжджали за кордон тільки для відпочинку і туризму, сьогодні турбота про здоров'я також асоціюється з такими поїздками. Саме тому медичний туризм набирає обертів, особливо в Європі.

Основною метою спортивних турів є лікування і профілактика певних патологій. Галузь медицини, яка вивчає медичний туризм, називається термінологією. Виходячи з цього, медичний туризм в Європі можна розділити на типи курортів:

1. Наука про курорти основним лікувальним фактором є мінеральна вода.
2. Кліматичні умови. Для лікування використовуються особливості клімату, температурні режими і повітря, що володіють певними корисними властивостями:

- Гірське, тому що розріджене повітря корисне для профілактики і лікування серцево - судинних і легеневих захворювань, туберкульозу;

- примор'я, основним лікувальним фактором якого є морське повітря, корисно при патології бронхолегеневої системи і загальному зміцненні організму;

- Пляж, де вода виступає з організму, допомагає при захворюваннях шрок.

Князьові курорти рекреаційуються при захворюваннях опорно-рухового апарату. Властивості бруду витрачаються навіть при транспортуванні [24].

Розважальний туризм. Туризм з метою відновлення психічного стану людини здійснюється за допомогою розваг (причина появи прибуткового ігрового бізнесу), яке називається розважальним (дозвіллевим) видом туризму.

1.2. Поняття та класифікаційний оцінка туристично-ресурсного потенціалу

Туристські ресурси-це природне поєднання природних, економічних і соціальних умов і компонентів культурних цінностей, придатних для створення туристичних продуктів в якості передумови для задоволення потреб туристів і організації економічного комплексу, що займається наданням туристичних послуг населенню [8, с.14].

Туристичні ресурси діляться на групи: природні ресурси, культурно-історичні ресурси, соціальні умови і ресурси, економічні умови і ресурси.

Природні ресурси-це компоненти природного середовища, які володіють сприятливими характеристиками-показниками для туристичної діяльності.

Культурно-історичні ресурси включають архітектурні, археологічні та етнографічні об'єкти, що представляють історичне та культурне життя та минуле країни та є форм задоволення культурних потреб.

Соціальні умови та ресурси - це соціальні елементи, які використовуються в туризмі для оздоровлення та відпочинку людей.

Економічні умови і ресурси - це економічні елементи, які використовуються для реалізації туристичних цілей (транспорт, туристичні підприємства, соціальна інфраструктура, трудові ресурси і т.д.) [41, с. 42].

Розглянемо структуру туристичних ресурсів (Таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Структура туристичних ресурсів

<i>Туристичні ресурси</i>			
<i>Природні</i>	<i>Технологічні</i>	<i>Сусільні</i>	<i>Події</i>
ландшафтні	технічні	архітектурні	громадські
лісові	інформаційні	археологічні	мистецькі
водні	інноваційні	культурологічні	спортивні
тваринно-фауністичні	рекламні	етнографічні	історичні
пальнеологічні	управлінські	техногенні	політичні
орографічні			релігійні
ландшафтні			природні явища

Туристичні ресурси природи суспільства і події є основою для виникнення певних видів туризму. Зокрема, природні ресурси стали основою для розвитку лікувального, екологічного, спортивного, екстремального та багатьох інших видів туризму. Подієва база – для фестивалів, ділового, фанатського туризму; громадська - для релігійного, археологічного, освітнього туризму і т.д. технічні ресурси мають дещо інше призначення. Вони сприяють посиленню туристських процесів, формують механізми реалізації туристичних продуктів, створюють передумови для перетворення природних і соціально-історичних комплексів в категорії ресурсів. У більшості випадків туристський процес характеризується комплексним впливом ресурсів [42].

Важливість туристичного потенціалу визначає формування перспективного туристського бізнесу в регіоні.

1.3.1. Методи досліджень рекреаційно-туристичних ресурсів

Оцінка рекреаційних і туристичних ресурсів є необхідною передумовою для планування організації рекреаційно-туристичної економіки та перспектив її розвитку. В даний час не існує універсальної методології дослідження RTR в комплексах (природних, соціально-економічних, історико-культурних ресурсах). Це пов'язано з тим, що такі різні компоненти RTD важко привести до єдиного знаменника. Однак це не єдина проблема в дослідженнях RTD, і існує також суперечність у поєднанні окремих компонентів одного типу RTD. Хоча спроби оцінити той чи інший тип RTD досить часто зустрічаються в науковій літературі.

До основних факторів, що визначають ступінь відповідності регіону потребам рекреації і туризму, відносяться естетична якість, доступність, наявність питної води і інші фактори, які роблять регіон доступним для різних видів відпочинку. Той же час вважається, що оцінка естетичної якості повинна відраховуватися для басейнів і домічних ландшафтів [18, с.18].

Л. А. Барнова, П. Д. Підгорецькі виділяють 3 основних напрямки оцінки рекреаційних і туристичних ресурсів:

Визначають ступінь функціональної придатності ресурсів для санаторно-курортного лікування, рекреації, туристичного оздоровлення. Оцінка проводиться на основі природно-кліматичних, санітарно-гігієнічних, економічних і містобудівних факторів;

Емоційний і естетичний, він характеризує ступінь емоційної та психологічної цінності територіального ландшафту, окреме лікувально-оздоровчеське процесу. В даному випадку оцінка ґрунтується на таких факторах, як виразність і природність ландшафту, відповідність будови з природним середовищем, збереження природи;

Культурно-освітній, визначає ступінь привабливості території для різних видів туризму і відпочинку. Рейтинг складається на основі оригінальності поєднання природних елементів, історичної та художньої цінності пам'ятника, науково-технічної новизни споруди тощо.

Підводячи підсумок і узагальнюючи всі перераховані вище методи оцінки Rtd, такий підхід до оцінки RTR можна назвати умовно-географічним, який є досить суб'єктивним, враховуючи тільки природні умови, особливо при ранжируванні важливості факторів. Його цінність полягає в обліку природних умов відпочинку та туристичних напрямків, які відіграють незамінну роль у задоволенні потреб відпочиваючих.

Але вже на цьому етапі група російських вчених - М.А. Жукова, В. В. Покішевський, Б. Нефьодова, С. Ю. Нефьодова - використовуючи методи і масштаби туризму, відкриті спеціальними експертами для розрахунку рекреаційного і туристичного потенціалу регіону, визначили основні параметри регіону, що характеризують привабливість рекреації і туризму, а також фактори, що впливають на рівень складності його вивчення (географічна і ландшафтна привабливість, кліматичні та екологічні умови, доступність для масового туризму). Вони також оцінили розвиток туристичної інфраструктури (туризм, дозвілля, рекреація та туристична інфраструктура туризму). В

результаті ієрації всіх параметрів був отриманий рекреаційний і туристичний потенціал регіону - умовне значення, що визначає ступінь привабливості регіону для туристів, що підлягає інвестуванню, що враховує комплекс потреб в різних видах туристичних продуктів.

Вони пропонують наступні показники для оцінки рекреаційних та туристичних ресурсів:

Та пропускнуї спроможності природних та рекреаційних ресурсів (млн людино-годин на рік);

І пропускнуї здатності пізнавальних рекреаційних та туристичних ресурсів (млн осіб на день на рік);

Імімієть туристів у природному комплексі (чол/дн) [18, с. 19].

Ці показники не відображають економічну сутність туристичних ресурсів як товару в ринкових відносинах, а отже, не впливають на рекреаційне формування території країни або регіону.

Найбільш поширені оцінки рекреаційного потенціалу в Україні, виражені у відсотках від сукупного потенціалу природних ресурсів країни або регіону, або національних показників цього ресурсу. Також пропонується оцінити територіальну диференціацію природного та рекреаційного потенціалу в балах на 1 гектар території регіону.

Однак, незважаючи на наявність значних наукових розробок, на сьогоднішній день питання про методологію економічного розвитку, включаючи оцінку рекреаційних і туристичних ресурсів, які носять комплексний характер і можуть застосовуватися як з точки зору залучення туристів, так і в багатьох інших випадках, є актуальним. Для історичних

Якщо оцінки природних рекреаційних і туристичних ресурсів в науковій літературі приділяється належна увага, то оцінка історико-культурних ресурсів залишається істотно нерозв'язаною. У світовій практиці прийнята якісна оцінка пам'яток історії та культури, яка в залежності від їх художньої та історичної значущості, статусу збереження та унікальності ділиться на 7 груп, відповідно до яких пам'ятки отримувуть історичні та культурні об'єкти світового

значення. Тим же об'єктам, зареєстрованим ЮНЕСКО, сотні. На основі рекомендацій ЮНЕСКО окремі країни розробляють свої власні критерії оцінки історико-культурної спадщини.

Серед вчених, які займалися вивченням і оцінкою історико-культурних рекреаційних і туристичних ресурсів, слід виділити роботи а. Бейдика, с.Кузика, Н. Полінової.

Оцінка історико-культурних об'єктів здійснюється на основі визначення важливості рекреації, ступеня прикрасності та доступності для організації культурно-просвітницьких заходів. Отже, визначаються не цінності історико-культурних об'єктів, а пізнавальні цінності, необхідні для організації рекреаційної діяльності.

Суть методу полягає в тому, що оціночні бали шкали розраховуються відповідно до важливості компонентів, що складають окремі блоки історико-культурних ресурсів і тривалістю часу, необхідного для огляду.

Чим довше час перегляду, тим вище Когнітивна цінність об'єкта. Підсумовуючи окремі бали за складовими історико-культурних рекреаційних ресурсів, ми отримуємо загальну суму балів, що характеризують цінність історико-культурних ресурсів конкретного регіону (неодмінний показник пізнавальної цінності історико-культурного RTR конкретного регіону).

Також вводиться поняття "когнітивний ціннісний фактор", який дорівнює відношенню суми балів до максимально можливої кількості балів для оцінки історико-культурних ресурсів регіону. Запропоновані коефіцієнти були прийняті для визначення рівня привабливості комплексу історико-культурних ресурсів та окремих груп [18, с.28].

Суперечливість і неоднозначність досліджень, пов'язаних з оцінкою RTD, обумовлена тим, що економічний підхід заснований на оцінці характеру RTD, де природні умови регіону не беруться до уваги. Географічний підхід передбачає якісну оцінку рекреаційних і туристичних зон на основі оцінки природних умов. При цьому не враховуються соціально-економічні фактори та

історико-культурні цінності суб'єктів конкретного регіону, які є важливою складовою загальної оцінки регіону RTR.

Можна зробити висновок, що поки не існує методології для всебічної оцінки RTD. Тільки поєднання природних, історичних, культурних і соціально-економічних елементів РТР дозволяє всебічно оцінити рекреаційні та туристичні напрямки, що особливо важливо в умовах ринкової економіки і конкуренції за споживачів рекреаційних і туристичних продуктів, з точки зору туристичної привабливості.

Важливою особливістю рекреаційних і туристичних ресурсів є їх привабливість – це незамінний показник, який комплексно враховує всі аспекти привабливості можливостей ресурсу. Відображає кількісні та якісні характеристики рекреаційних і туристичних ресурсів. Шарм-це чарівність, краса, те, що приваблює людину.

Привабливість РТР може бути оцінена за показниками привабливості та пропускної здатності. Цей показник оцінюється за екзотичними, унікальними, міфологічними, естетичними та комфортними критеріями. Існуюча методика оцінки привабливості використовує умовні показники (бали). При вивченні можливостей рекреаційних ресурсів рекомендується переходити від "балів" до "цифр". Оцінка привабливості в натуральних одиницях полягає в перерахунку балів у фактичні витрати на рекреаційні та туристичні послуги [18, с.

Рекреаційні та туристичні ресурси-це комплексний ресурс, гармонійне поєднання окремих складових цих ресурсів в конкретному регіоні, яким і визначається рівень його привабливості.

РОЗДІЛ 2.

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ
ТУРИСТИЧНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ
ОБЛАСТІ ТА СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

2.1. Загальна характеристика Чернівецької області

Чернівецька область - область на південному заході України, утворена 7 серпня 1990 року з північної частини Буковинської області та сусідньої Бессарабської області (включаючи Хотинську область). Розташована в Карпатських горах, Передкарпатті (Буковинське Передкарпатті) та Іокутсько-Бессарабському плато.

Площа 8100 км², населення 922800; склад населення за переписом 2001 року: 75,0% українців, 12,5% румунів, 1,5% молдаван, 4,1% росіян, 0,4% поляків, 0,2% білорусів, 0,2% євреїв, 0,1% інших. Адміністративний центр - місто Чернівці. Адміністративний поділ: 11 міст, 11 селищ міського типу, 11 районів та 252 сільські ради.

Рисунок 2.1 – Карта Чернівецької області

Станом на 1 січня 2010 року населення Чернівецької області становило 904 000 осіб. Міське населення становило 379 000, а сільське - 525 000. Частка

міського населення становить 41,8%, а сільського - 58,1%. На Чернівці припадає 28,87% населення. Густота населення становить 112 осіб/км².

Межує з Молдовою на південному сході та Румунією на півдні. Межує з Івано-Франківською областю на заході та північному заході, Тернопільською та Хмельницькою областями на півночі та Вінницькою областю на сході. Чернівецька область є найменшою областю України за площею.

Найменший регіон України називається Буковина. Втім це не дивно: букові ліси, що ростуть у передгір'ях українських Карпат, є характерними для Чернівецької області. Лісова та деревообробна промисловість є однією з найпріоритетніших і найпродуктивніших галузей регіону. Також добре розвинені ремесла, такі як шиття, вишивання, вироби з дерева та вишивка.

Ключові точки зору промислового розвитку регіону відносяться до індустріально-аграрної категорії. Основними галузями промисловості є легка та харчова.

Особливо швидко розвивається галузь харчова промисловість, в якій зайнято майже третина штатних працівників і зосереджена п'ята частина трудових фондів.

Важливою складовою промислового комплексу області є легка промисловість, яка займає вагоме місце в структурі промисловості. Ця галузь представлена 23 підприємствами. Важливе місце займають підприємства з виробництва готового одягу, взуття та текстилю.

Крім традиційних галузей промисловості, таких як легка, харчова та деревообробна, в регіоні також розвинулися такі галузі, як хімічна, металообробна та машинобудівна. Також існують потужні інтелектуальні активи та виробничий потенціал у секторах радіоелектроніки та приладобудування. Промисловий потенціал регіону представляють 200 підприємств.

У машинобудуванні основним напрямком є виробництво обладнання для переробки нафти та газу.

Лісова та деревообробна промисловість включає виробництво меблів та фанери. Легка промисловість включає виробництво трикотажних виробів та

одягу. Харчова промисловість включає виробництво олії, цукру, м'яса та молока.

Ліси відіграють важливу роль в економічному та соціальному розвитку регіону. Основними цінними породами дерев є ялина, ялиця, бук і дуб.

Сприятливі агрокліматичні умови - оптимальне поєднання тепла і вологи - сприяють розвитку різноманітного сільськогосподарського сектору в Чернівецькій області. Основними галузями сільського господарства є виробництво зернових, картоплі, цукрових буряків, овочів, свинячнику, м'яса, молока, яєць та вовни. Частка фермерів у виробництві продуктів харчування зростає останні роки, і фермери регіону мають великий потенціал [49].

Регіон багатий на природні ресурси: відкрито чотири родовища нафти і газу (Жулушнянське, Чорногузьке, Красноільське та Черметівське). За останні роки було відкрито понад 10 родовищ нафти і газу у Вижницькому, Стрижницькому та Івано-Франківському районах.

У зв'язі з обмеженими економічними зв'язками переважає імпорт та експорт з країнами поза межами ЄСД. Німеччина, Італія, Болгарія та інші країни залишаються основними торговельними партнерами групи. Також зростає торгівля з Австрією, Бельгією, Іспанією, Португалією, Румунією, Сан-Марино, Словенією, Угорщиною, Францією, Швецією, Ізраїлем, Китаєм, Туреччиною, Канадою та США. Зовнішня торгівля ведеться з такими партнерами: Росія, Казахстан, Молдова, Таджикистан і Туркменістан.

Чернівецька область має вигідне транспортно-географічне розташування з густою мережею залізниць, автомобільних доріг, трубопроводів та ліній електропередач. Чотири області мають зручне залізничне сполучення з європейськими столицями: залізничне сполучення з Духаревом, Софією та Москвою.

2.2. Туристичні ресурси природного спрямування

Геологічна будова Чернівецької області складна і неоднорідна, північно-східна частина входить до складу Волино-Подільської плити Східноєвропейської платформи, а південно-західна розташована в Карпатській геологічній синклінальній області.

У регіоні Східноєвропейської платформи найдавнішими є кристалічні породи, які в Чернівецькій області зустрічаються переважно на глибині і густо перекриті молодими (майже горизонтальними) осадовими шарами рифейського, кембрійського, ордовіцького, силурійського, юрського, крейдяного та неогенового періодів. Лише в східній частині долини Пністра докембрійські породи виходять на поверхню. Карпатська геологічна синклінальна область дуже складна за своєю геологічною будовою і поділяється на дві основні структурні одиниці – складчасті Карпати і Передкарпатський крайовий прогин. Структура складчастих Карпат складається з інтенсивно складчастих крейдяних і палеогенових відкладів, представлених так званим флішем, в якому в монотонному ритмі чергуються пісковики, алевроліти і аргіліти. Більш давні протерозойські та тріасово-юрські утворення зустрічаються лише в найпівденнішій частині (Чифтинські гори, верхів'я річки Салата). Між складчастими Карпатськими горами і Східноєвропейською платформою знаходиться кільцевий прогин Передкарпаття, в якому в неогені сформувалися потужні (4-5 км), уламкові шари гірських порід (конгломерат, пісковик, глина тощо). Відкладення, що формують геологічну будову Чернівецької області, мають різний вік: рифей, протерозой, палеозой, мезозой і кайнозой (палеоген, неоген і четвертинний) [1].

На рисунку 2.2 показано схематичне зображення природно-ландшафтних районів Чернівецької області. Область поділяється на три великі природні регіони: 1) Плуто-Дніпровське межиріччя; 2) Буковинське передгір'я; 3) Буковинські Карпати.

до утворення жолоба. Внутрішня зона, з іншого боку, почала інтенсивно занурюватися на межі палеогену і неогену, накопичуючи потужні відклади теригенної патоки, які були замінені формацією Фліша, типовою для геосинкліналей. Поверхнева межа між цими структурними одиницями проходить по лінії насуву від внутрішньої до зовнішньої зони, амплітуда якої перевищує 20 км і приблизно відповідає лінії міста Вижниця-Красноїрськ. Потужний комплекс піщано-глинистої товщі, що бере участь у будові внутрішньої зони прогину, інтенсивно складчастий, часом ускладнений скидовими дислокаціями і насуненими дислокаціями. До складу внутрішньої зони прогину входить також Покутсько-Буковинська складчаста область, територія якої за характером рельєфу об'єднана зі складчастими Карпатами в єдиний гірський масив. У геологічному відношенні Покутсько-Буковинська складчаста область є найвищою частиною внутрішньої зони кільцевого прогину Передкарпаття, складчастий флішовий фундамент якого повністю оголений в результаті глибокої молітоскової ерозії. Складчасті структури витягнуті в напрямку, характерному для Карпатських гір, і в більшості випадків перекриваються лускоподібно. Окремі складки зазвичай вузькі, стиснуті, падають на північний схід і ускладнені крутими насувами. Загальна геологічна будова Покутсько-Буковинських складок мало чим відрізняється від південнонасувного Скибового поясу (амплітуди насувів перевищують 10-15 км). Вся область складчастості належить до так званої Північно-Буковинської зони поперечного підняття, яка є найбільш різко піднятою з усіх тектонічних зон Карпат [11].

Метаморфічні породи дуже інтенсивно дислоковані, межа поширення метаморфічних порід спостерігаються дрібні складки гофрованого типу і розломів різної амплітуди та різкі скиди і насиви. Карпатські гори утворилися в результаті сильних підімалієвих рухів земної кори як і гірські області, що сформувалися на місці ліній занурення земної кори. Аналіз флювіальних терас і давніх поверхонь свідчує про те, що найсильніші підняття відбувалися в південній частині Передкарпаття і Поділля на початку

четвертинного періоду, І. Д. Герштейн (1962) на основі вивчення Дністровських терас встановив таку послідовність фазових рухів для Буковини а) підняття на 30 м на початку четвертинного періоду (формування 7-го терасового уступу); б) підняття на 120 м, що призвело до формування 6-го терасового уступу; в) підняття на 50-60 м (формування 5-го терасового уступу). Після цього тенденція підняття продовжується, але значно повільнішими темпами. Загальна величина підняття протягом еоцену досягла близько 300 м, але потім лише 30-35 м (тобто майже одна десята) за цей період аж до теперішнього часу. Буковинський регіон все ще залишається тектонічно активним, про що свідчить сейсмічна активність (значна частина області належить до 7-бальної сейсмічної зони). Землетруси в регіоні включають епіцентри, пов'язані з Карпатським сейсмічним епіцентром у горах Вранча (Румунія), а також землетруси з місцевими епіцентрами.

Мінеральні ресурси Чернівецька області не багата на корисні копалини. Основною галуззю промисловості є промисловість будівельних матеріалів, яка використовує таку сировину, як пісковик, вапно, гіпс, глина, суглинок, пісок і гравій. Завдяки геологічній структурі регіону очікується, що в регіоні будуть знайдені нафта і газ, кам'яна сіль і калійні солі, сірка і мінеральні джерела з цінними лікувальними властивостями. Також слід відзначити родовища золота, міді та поліметалічних корисних копалин.

Нерудні корисні копалини. Серед неметалічних корисних копалин особливий інтерес представляють будівельні матеріали, гіпс, кам'яна сіль і калійні солі. Кам'яні будівельні матеріали - це переважно пісковики, які використовуються для фундаментних робіт, стін неопалубованих приміщень, дорожніх покриттів та будівництва об'єктів цивільного будівництва різного типу і призначення.

Обонатні будівельні матеріали на півночі та сході включають мергель, гіпсові вапняки та окарні вапняки. Неогенові та четвертинні глини і суглинки в достатній кількості поширені в Карпатах і на платформних територіях і можуть бути використані для виробництва цегли та черепиці.

Алювіальні піски в долинах річок Дністра, Плутона та їхніх приток придатні для виробництва цементно-піщаної черепиці та інших будівельних матеріалів. Значні поклади гіпсу та ангідриту (верхній толтонський ярус) знаходяться в північно-західній частині Чернівецької області, де в багатьох місцях розробляються невеликі кар'єри. Метаантрацитовмісні породи відслонюються в кристалічних шарах Чувчинного, відомі скупчення лінзоподібних чеків і гніздового графітоподібного матеріалу, але невеликі розміри родовищ ускладнюють їх практичне використання.

Геоморфологічна будова Чернівецької області тісно пов'язана з тектонічно-геологічною будовою, гідрогеологічними особливостями та кліматичними умовами, які в межах цієї області історії розвитку склалися за природними умовами регіону. В результаті цієї взаємодії на території області сформувалися три морфоструктурні частини: 1. розчленовані рівнини Волино-Подільської плити; 2. гірські та розчленовані передгір'я Передкарпаття; 3. низькогір'я та середньогір'я складчастих Карпат. Рівнини займають область Дністровсько-Плутського розлому, поверхня якого ускладнена пагорбами і низовинами.

Рельєф гірської місцевості Чернівецької області відноситься до середньо-низинного типу і сформувався на структурах, перекритих складками і прогинами Карпатської складчастої області. Гірські хребти простягаються з північного заходу на південний схід уздовж основних тектонічних структур. Паралельність і витягнутість гірських хребтів особливо помітна у Скибовому поясі. Гірські хребти Травай-Томнат, Кіохелка-Тимірна та Ракова Шулдин вузькі, не мають випуклих частин, мають асиметричні схили і розділені вузькими глибокими міжгірськими долинами. Активний тектонізм будови Карпатського хребта, чергування поздовжніх зон товстих і тонких коралітних ліній, перетин поздовжніх насувних розломів поперечних розломно-тектонічних зон відобразився на рельєфі, що зумовило поздовжньо-зональний розподіл середньогірських і низовинних зон, нерівномірне розташування міжгірських долин і поперечних долин, розташування долинної мережі.

У Чернівецькій області є відомі карстова печера Попелюшка. Прохід має довжину близько 90 км і складається з декількох рівнів (не повністю досліджених). За площею це третя за величиною гіпсова печера і восьма за величиною печера у світі. Вхід до печери знаходиться на території Молдови, тоді як основна частина печери знаходиться в Україні. Підземна порожнина була досліджена спелеологами після того, як її звільнили від води. Фахівці знайшли тут величезні зали: «Зал Попелюшки», «Зал з колонами», «Зал Дакії», «Сантиметровий зал» тощо.

Клімат як основний природний ресурс території
Клімат Чернівецької області знаходиться в помірних широтах і формується під впливом Карпатських гір. Загалом він дуже теплий і вологий, але через складний рельєф спостерігаються кліматичні відмінності між регіонами.

Радіаційний режим. Середньорічне значення в Чернівцях становить близько 9 ккал. Радіаційний бюджет в горах нижчий, ніж на рівнині. Прозорість атмосфери збільшується з висотою, а ефективна радіація зростає, особливо вночі. Крім того, влітку, коли інтенсивність сонячної радіації особливо висока, ймовірність ясного неба в горах на 10-15% нижча, ніж біля злиття Плутона і Дністра, а пряма радіація на поверхню значно зменшується [11]. З кінця листопада до початку лютого радіаційний баланс в Чернівцях від'ємний. У весняні місяці радіаційний бюджет зростає і досягає максимального значення влітку (червень-липень, близько 8 ккал/см²). Мінімум радіаційного бюджету припадає на грудень у день зимового сонячного затемнення.

Температурний режим. У гірських регіонах області температура повітря сильно залежить від висоти над рівнем моря і складності рельєфу. Ступінь впливу висоти на температуру повітря можна визначити за вертикальним градієнтом температури, що змінюється з висотою. Середній температурний градієнт у Карпатах до висоти 1200 м над рівнем моря становить 0,6-0,7 °С на рік, з вересня до травня - 0,4-0,5 °С, а в останній місяць року - 0,6 °С. Вищі значення вертикального градієнта температури в

теплу пору року пояснюються значним прогріванням поверхні землі та нижнього шару повітря в передгір'ї та горах вдень. У холодну пору року в горбистій місцевості часто спостерігаються інверсії.

Січень - найхолодніший місяць року, з середніми температурами -5°C на рівнинах і трохи нижче -5°C на сході. Особливо яскраво виражені січневі температури в Карпатах. Ізотерми тут мають складну форму і відповідають напрямку гірських долин і хребтів; найнижчі середні січневі температури спостерігаються на південно-західній частині Буковинських Карпат. На хребтах вище 1200 м над рівнем моря січневі температури, ймовірно, опускаються до -10°C .

Листопад - найтепліший місяць року. Найвищі літні температури пов'язані з східними вітрами, які приносять маси дуже нагрітого континентального повітря. У зв'язку з цим температури значно вищі в долинах Дністра, Плутона і частково Силгеті. На західній частині долини Дністра, наприклад, середня температура липня вже становить $19,5-20^{\circ}\text{C}$.

Циркуляція атмосфери та вітер. Циркуляція атмосфери в Чернівецькій області характеризується великими коливаннями та коливаннями. Відбувається інтенсивна зміна океанічного помірного повітря на континентальне. Циклони часто пов'язані з ісландським мінімумом і середземноморською гілкою полярного фронту, і найбільше розвиваються в холодну пору року. Напрямок вітру визначається розподілом атмосферного тиску і характером атмосферної циркуляції. На напрямок вітру біля поверхні сильно впливає рельєф місцевості, зокрема Карпатських гір. У гірських районах річний хід швидкості вітру більш плавний. У закритих гірських долинах швидкість вітру особливо низька. У долинах річок Дністер, Плутона і Силгеті швидкість вітру зростає. Найчастіші напрямки вітру мають і найвищі швидкості вітру. У нижній тропосфері між Карпатами і Волино-Подільським плато сильні вітри характерні для рівнин цього регіону через звуження повітряних потоків. Крім того, напрямок долин Дністра, Плутона і Силгеті збігається з переважними транспортними потоками, що створює сприятливі умови для формування сильних вітрів.

Опади. Опади в Чернівецькій області, як правило, зумовлені фронтами. Шлях циклонів зазвичай проходить за межами Чернівецької області. У холодну пору року на рівнинах випадає до 150 мм опадів. У горах кількість опадів збільшується до 175-250 мм, досягаючи 300 мм на найвищих ділянках. У теплий період року на крайньому сході випадає трохи менше 440 мм, на рівнинах - 400-550 мм, у горах - 550-700 мм. Найменша річна кількість опадів у східній частині долини Дністра - близько 550 мм. На південному заході Строжинецького району вона збільшується до 700 мм. У горах кількість опадів швидко зростає з висотою, досягаючи 1 000 мм/рік на найвищих хребтах. На рівнинах річна кількість днів опадів коливається від 45 до 150 днів, тоді як на північно-східних схилах кількість днів з опадами збільшується до 160 днів, а на крайньому півдні ще більше. Такі збільшення кількості опадів у горах порівняно з рівниною пов'язане, головним чином, зі збільшенням повторюваності падіння, про що свідчить той самий зв'язок між річною кількістю опадів і кількістю днів з опадами. Більшість днів з опадами припадає на зиму. До них відносяться туман, ожеледь, мряка, хуртовини, грози та град.

Природні пори року. Зима. Зима починається зі стійкою зміною середньої температури від 0°C до мінусової та накопиченням снігу. Весна починається зі стійким підйомом температури вище 0°C і приморозками вночі. Початок літа характеризується стійким підвищенням температури вище 15°C і відсутністю заморозків. На рівнинній частині регіону літо починається в середньому 20 травня, в горах - у червні або липні. Осінь починається, коли середньодобова температура падає на 15 °C і стає прохłodнішою. На початку сезону погода тепла і відносно сонячна, хоча відносна вологість дає про себе знати. Згодом похмурих днів стає більше, а відносна вологість повітря підвищується.

Поверхневі води та гуртові ресурси

Поверхневі води. Чернівецька область вкрита густою мережею річок, які дуже нерівномірні за розмірами і варіюються від невеликих потічків до великих водотоків (р. Дністер). В області налічується 4494 річки загальною довжиною 7641 км.

Середня густина річкової мережі в області становить 0,90 км/км². Вона змінюється від 0,61 км/км² на рівнині до 1,43 км/км² в горах. Головні річки - Дністер, Прут і Сигет. Дністер впадає безпосередньо в Чорне море, а Прут і Сигет є притоками Дунаю. Всі інші річки є великими і малими притоками Дністра, Прута і Силгета. Основні річки течуть з північного заходу на південний схід і перетинають регіон у широтному напрямку.

Всі річки області можна поділити на дві групи: гірські та передгірно-рівнинні. До першої групи належать річка Черемош та її притоки (до міста Вижниця) та верхня течія річки Стрет. До другої групи належить Дністер, Плуток, Черемош (від Вижниці до гирла) та Сигет.

Річка Дністер - найбільша річка в Українських Карпатах, бере початок на північно-західних схилах гори Росульці на висоті 160 м біля села Середиця Львівської області. Річка протікає 272 км із заходу на схід вздовж північного кордону Чернівецької області (загальна довжина 1360 км). На цій ділянці річка протікає у цільній формі, з частими високими, крутими берегами. На цій ділянці Дністер впадає у високогірний масив Подільського плато і має лише 11% водозбірної площі області через невелику кількість приток, в які він впадає.

Прут - друга за величиною річка області, що протікає 128 км з північного заходу на південний схід (загальна довжина річки Прут - 910 км) і впадає в Дунай за межами області. Водозбірний басейн Прута (за винятком Черемоша) охоплює 47% території області. Як і Дністер, Прут бере початок за межами області на північно-східних схилах гори Говерла висотою 1762 м. Басейн річки Прут межує з річкою Дністер на сході та з басейном річки Сигет на півдні. Річка Плуток протікає широкою долиною (4-5 км) з терасовими схилами і добре розвиненими заплавами. Береги річки сильно деформуються, внаслідок чого річка розгалужена. Ширина коливається від 50-100 м до 150 м, досягаючи 200-300 м на рукавах.

Черемош - найбільша права притока Прута, що займає понад 16% площі його басейну. Чорний Черемош і білий Черемош зливаються разом, утворюючи

загальну довжину 80 км. У гідрографічному відношенні річка Черемош поділяється на гірську та передгірську рівнини. Заплави не розвинені і зустрічаються лише на окремих ділянках. Русло річки звивисте, під час межені ширина річки коливається від 5-15 м до 25-50 м. Глибина під час межені становить 0,2-0,4 м у верхній течії та 0,7-10 м у нижній течії.

Річка Сигет - ліва притока Дунаю, бере початок на північно-східних схилах Карпатських гір, у місці злиття річок Бруски і Рустун поблизу гори Брускова, на висоті 1100 м над рівнем моря. Територією області протікає верхів'я 100-кілометрової річки Сигет (загальна довжина річки Сигет - 513 км). Річка Сигет ділиться на дві відмінні частини: гірську (20 км) і передгірську (80 км). Басейн річки Сигет займає майже 21% площі області [1].

Усім річок, поверхневих води в регіоні включають воду, зібрану в озерах, ставках і водосховищах. Озера не є типовим елементом ландшафту в регіоні. У регіоні переважають ставки і, в деяких місцях, менші водосховища в річкових басейнах і руслах річок. У регіоні існують близько 600 ставків загальною площею понад 2,8 км², тобто близько 0,3% площі області, та об'ємом води 0,040 км³, що становить близько 3% від загального річного стоку річок регіону. Це переважно невеликі ставки з площею поверхні 0,5-10 га, максимальною глибиною 1-5 метрів і об'ємом 90 000-100 000 куб. м води. Ці водойми дуже нерівномірно розподілені по території області, найбільше їх у лісостеповій частині і найменше в гірській.

Ресурси гарячих джерел. Чернівецька область багата на мінеральні води, поширені в гідрогеологічних зонах. До них відносяться сульфатно-сульфітні води, залізисто-сульфітні з високим вмістом біологічно активного заліза, сульфатно-хлоридні натрієві, сульфатно-кальцієво-натрієві та гідрокарбонатно-натрієві води.

Традиція використання мінеральних вод у Чернівецькій області налічує тисячі років. Стародавні слов'яни виварювали і продавали їстівну сіль з ропи Чернишенського та Рикницького джерел. Воду з унікального Лужського джерела (Європа є лише три такі джерела) використовували для лікування

розладів травлення та гемофілії. Вода містить понад 20 лікувальних іонів мікроелементів, переважно іони заліза та алюмінію. Вживання цієї води підвищує апетит і покращує обмін речовин в організмі. В останні роки було відкрито ще два джерела лікувально-столової води типу «Нафтуса».

Флора і фауна є основними біологічними ресурсами зеленого туризму.

Рослинний світ. Завдяки різноманітним природним умовам, наявності вертикальних поясів та різних типів ландшафтів, в регіоні зростає понад 1 500 видів вищих квітучих рослин. Ліси регіону мають важливе значення для розвитку туризму і відіграють рекреаційну роль. Загальна площа лісів області становить 258 000 га. Основними лісостворюючими породами в регіоні є бук, ялина, липа, дуб і береза.

В області налічується 23 природно-заповідних об'єкти, 23 з яких є територіями загальнодержавного значення, а 100 - місцевого значення. До природно-заповідного фонду Чернівецької області входять 3 національні природні парки, 2 регіональні ландшафтні парки, 57 заказників, 184 пам'ятки природи, 38 заповідних урочищ, 40 парків, 6 дендропарків та 1 ботанічний сад загальнодержавного значення. Це співвідношення показано на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4. Співвідношення категорій об'єктів ПЗФ(кількість одиниць),

Національний природний парк «Візінуйський» Національний природний парк «Візінуйський» (Додаток А) був створений у 1995 році. Його загальна площа становить 7928,4 га.

Вижницький національний природний парк створений з метою охорони, відтворення та раціонального використання природного ландшафту та унікального історико-культурного комплексу Буковинських Карпат. Він розташований у південно-західній частині Чернівецької області, в адміністративному районі Вижницького району, на низькому Буковинського регіону Східної зони Карпат.

Значна увага приділяється створенню належних умов для відпочинку та розвитку рекреаційної інфраструктури. На території Вижницького національного природного парку функціонують дві основні рекреаційні бази, 19 рекреаційних пунктів (різних типів) та три будинки відпочинку. Загальна кількість відвідувачів стабільно зростає з кожним роком - за підрахунками з 2009 року по теперішній час понад 25 000. У національному парку створено мережу екологічних маршрутів і стежок: два еколого-туристичні та вісім стежок середньої складності загальною протяжністю 87 км [30, с. 5-6].

Національний природний парк «Вижницький» намагається охороняти цінні природні комплекси, здійснювати якісний екологічний моніторинг, розвивати туристичну інфраструктуру та створювати сприятливий імідж регіону. [30, с. 7].

Лучна рослинність. Лучна рослинність у Чернівецькій області представлена переважно пасовищами. Лише у Плуто-Дністрівському басейні поширені луки. На вищих терасах Плуто і Дністра переважають луки з угрупованнями бистриці культури, бородача звичайного, пестачу піщаного, підмаренника і типчака, а також паноніуму панонієвої чебрецю дібровного. У долинах Плутона поширені водно-болотні угіддя та засолені луки. У Чернівецькій області найбільш поширені низинні водно-болотні угіддя, більшість з яких описані як болота і торфовища при описі лучної рослинності.

Фауна Чернівецької області дуже різноманітна: зареєстровано 303 види, в тому числі. 1 круглорогий, 47 риб, 17 земноводних, 12 плазунів, 172 птахів та 54 ссавців. До рідкісних та зникаючих видів належать рись, видра та лісовий кіт [35]. Поширеними видами птахів є круки, сойки, сороки, канюки та яструби. Ссавці: зайці, миші, полівки, тхори та лисиці. Земноводні: жаби, тритони та всі передгірні плазуни.

У Чернівецькій області необхідна охорона багатьох ендемічних видів хребетних тварин, таких як лосось карпатський, саламандра оліотяна, тритон карпатський та олень благородний. Охорона та раціональне використання ендемічних видів вимагає створення заповідників, природоохоронних територій та інших заходів захисту.

Важливість ресурсів флори і фауни для рекреаційного розвитку є дуже високою. Ці природні компоненти визначають загальний вигляд території, задовольняють бажання людини відчувати себе єдиним цілим з природою та естетичні потреби [29, с. 101].

2.3. Історико-культурні туристичні ресурси

Рекреація включає зміцнення здоров'я, лікування і спорт (туризм), а також пізнавальний відпочинок, пов'язаний з об'єктами історико-культурного середовища.

Історико-культурні рекреаційні ресурси включають історико-архітектурні пам'ятки, пам'ятки сучасної архітектури та унікальні будівлі. Історико-культурний потенціал, матеріальні та духовні цінності мають важливе значення для формування світогляду та задоволення потреб туристів [19].

Багатогранна історія Буковинського краю призвела до формування унікальної транснаціональної буковинської культури. Різноманітність та унікальність історико-культурної спадщини Чернівецької області відображена в

численних пам'яток історії та культури, унікальних культурних традиціях, народному мистецтві та ремеслах [20].

У Чернівецькій області на державному обліку перебуває понад 2 080 пам'яток історії та культури, у тому числі 241 пам'ятка культури національного значення. За кількістю переважають пам'ятки археології, архітектури та містобудування. Пам'ятки археології є цінним джерелом для вивчення давньої історії регіону. Багатство та різноманітність археологічних пам'яток області створюють сприятливі умови для розвитку археологічного туризму, який є популярним у всьому світі [39].

У Чернівецькій області археологічні знахідки були зроблені на більш ніж 1 500 об'єктах. Найдавніші датуються періодом палеоліту. Найцінніші археологічні об'єкти зареєстровані в Україні в реєстрі рухомих пам'яток (777 об'єктів, 14 з яких мають національне значення). До них належать численні стоянки доби мезоліту, енеоліту, бронзи, раннього залізного віку та східнослов'янські поселення, поховання (кургани, підкурганні поховання, кам'яні пам'ятники, саркофаги, язичницькі та християнські), знаряддя праці, різні види зброї, посуд, ювелірні вироби та предмети мистецтва (відлиті та скульптурні ікони з дорогоцінного та напівдорогоцінного каміння). [39, р. 102].

Цікавим туристичним об'єктом є руїни білокам'яної церкви 12 ст., зруйнованої турками наприкінці 17 ст., а також феодальні замки 12-13 ст. у селах Василів (Заставнівський район), Чорнівка (Новоселицький район) та Молодія (Грибоківський район), поселення 12-13 ст. у Ленківцях - руїни княжої фортеці 11-12 ст. у с. Хорішні Мелівці (Заставнівський район) та руїни скляної п'єстери пізньоримського періоду (3-4 ст.) у с. Комарів (Керменецький район). Велику увагу туристів привертють неолітичні наскельні малюнки знаменитого Ілліамчівської п'єстери (Заставнівський район), а також стародавні кодиські поселення, яким понад 1 500 років, виявлені в околицях села Чагор Грибоківського району та в селі Стриця Гержиївського району.

Архітектурні пам'ятки міста є однією з найцінніших з точки зору туризму. Пам'ятки архітектури Чернівецької області створені буковинськими,

австрійськими та румунськими майстрами. Вони становлять основу тривалої історії розвитку туризму. Як свідчать документи, у 20-30-х роках 20 століття існували туристичні маршрути до Горецького лісу (30 хвилин на фіякрі від центру міста), де можна відвідати православний монастир 18 століття, до села Грешатик, де можна відвідати знаменитий вирубаний у скелі православний монастир, до Хотинської фортеці, та інші туристичні маршрути історико-пізнавального характеру. Були [4, с. 156].

В області зареєстровано 765 пам'яток, з яких понад 200 – національного значення. Також є понад 300 об'єктів об'єктивних пам'яток, яким пропонується надати державну охорону. Найціннішими є середньовічна Хотинська фортеця, на базі якої створено єдиний в Україні історико-архітектурний заповідник, одне з семи чудес України, а також зрубані та дерев'яні «літні» церкви (найстаріша – церква Святого Миколая в Чернівцях, 1604 р.). Включає особняки митрополитів Буковини і Далмації (1861–1882), які занесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси відіграють важливу роль у формуванні туристичної привабливості Чернівецької області. Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси – це специфічні складові рекреаційно-туристичних ресурсів, які об'єднують культурні, історичні та інші об'єкти, пов'язані з життєвим циклом (народженням, діяльністю, перебуванням, смертю та похованням) певної видатної особи [3].

У Буковинському регіоні функціонує низка музеїв та меморіальних комплексів, пов'язаних з життям і діяльністю буковинських та європейських діячів науки і культури, які належать до різних національних культур – української, російської, румунської, єврейської та німецької. Дрій Федькович, Ольга Себилянська, Сидір Воробкевич, Михайло Іванець та Володимир Івасюк, Іван Іванко-Колайчук, Назарій Земчук, Августа Колюбовська, Павло Селан та Ігорь Дроздовський, Йосип Графка та багато інших відомих імен, пов'язаних з буковинським краєм, серед яких Микола Шевський, Леся Українка, М. Коцюбинський, І. Франко, В. Сорошник, М. Лисенко, С. Крушельницька, Ф.

Ліст та багаточисних людей відвідає музей. Загалом в області налічується 195 біосоціальних рекреаційно-туристичних ресурсів, чотири з яких мають загальнодержавне значення. Функціонує 24 меморіальні музеї, шість з яких - державної форми власності [40, с. 243].

Музейна спадщина є важливою складовою туристичного потенціалу регіону. Музеї є сховищами матеріальної і духовної культури та національної історії, що зберігають пам'ять про минуле і водночас відображають сучасний стан національної культури. Як об'єкт пізнавального інтересу, музей є невід'ємним елементом туристичного маршруту.

Історія музейної справи на Буковині бере свій початок з 1863 року.

Перші колекції Буковинського краєзнавчого музею були сформовані з ініціатииви ентузіастів данької історії [10, с. 214].

У 19 - на початку 20 століття на Буковині існувало лише кілька музеїв. Чернівецька туристична фірма пропонувала туристичні маршрути, які включали озерайомлення з експонами Національного військового музею, Краєзнавчого музею, Буковинського краєзнавчого музею, Музею українського фольклору та Кабінету монетного двору. Однак їх відвідування не було масовим: лише наприкінці 20 ст. музейні заклади стали повноцінними науково-освітніми та туристичними об'єктами [38, с. 228]. До кінця 20 століття музейна мережа в регіоні розширилася: у 1970 році в області налічувалося вже близько 120 музеїв.

Сьогодні в Чернівецькій області функціонує вісім державних музеїв (чотири філії Чернівецького обласного краєзнавчого музею, два комунальні музеї, один приватний музей та 14 закладів, що діють на громадських засадах. Чернівецький обласний краєзнавчий музей має три відділи: Чернівецький музей буковинської діаспори, Кіцмунський історичний музей та Історичний музей Хотинщини. За профілем діють Історичний музей, Меморіальний музей, Етнографічний музей, Музей історії та фольклору та Краєзнавчий музей.

Важливим елементом туристичного потенціалу Чернівецької області є етнокультурна спадщина регіону, багатство та автентичність якої проявляється

в унікальній народній архітектурі, особливих культурних традиціях, звичаях, обрядах, фольклорі та різноманітних видах народного мистецтва і ремесел. Традиційні народні форми дозвілля, звичаї, обряди та вірування сконцентровані у народних святах, які викликають великий інтерес у туристів. Етнокультурні особливості, пов'язані з традицією відзначення релігійних та обрядових свят, що збереглися, фактично трансформувалися в пісні (колядки, щедрівки) та вистави з характерними елементами обрядової культури, створюючи можливості для розвитку етнографічного туризму в регіоні. Найкolorитніші свята перетворюються на цікаві фестивалі та ярмарки, під час яких господарі демонструють свої досягнення та міння, а також прощають гостей традиційно буковинською та бучацькою кухнею. Серед найпопулярніших фестивалів - «Периферія» (Васюківці), «Полумина ватра» (Пучіра, Красноїльськ), «Різдво на Іордан», «Маланка-фест», «Буковинська зустріч» та «Обнова-фест» (Чернівці).

У Чернівецькій області зберігаються та підтримуються народні промисли, зокрема килимарство, текстиль, художня вишивка, скульптура, гончарство, лозоплетіння та художня обробка металу. Центрами народного мистецтва є наступні міста. Вігенія, Вігенка, Птира, П'яхарічі та Коболчин [2]. Прикладне мистецтво та ремесла демонструються на численних фестивалях та ярмарках, зокрема на щорічному Різдвяному ярмарку та Петрівському ярмарку.

Сьогодні найбільший інтерес у туристів викликає центр області, де зосереджені найцікавіші пам'ятки. Тут є будівлі різних архітектурних стилів (класицизм, неоренесанс, необароко, іденська сецесія). У Національного реєстру введено 500 будівель (10% будівель регіону), 138 з яких мають національне значення. Більшість будівель розташовані в центрі міста на вулицях площі О. Кобиляцької, площі І. Франка, П. Могилань, Університетській, Театральній та Центральній площах. У Чернівці діють такі туристичні маршрути: «Архітектура Чернівців», «Перлина культової архітектури», «Церкви і храми Чернівців».

Місто Чернівці, столиця Чернівецької області, вперше згадується у 1408 році. Місто багате на історичні пам'ятки та визначні місця: з середини 19-го до початку 20-го століття збудовані ратуша (1848), будівля пошти (1855), вірменська церква (1875), єврейська синагога (1877), театр (1905), палац правосуддя (1906), будівля залізничного вокзалу (1908) та багато інших споруд. 1908) та багато інших будівель, які принесли славу місту.

Чернівецька ратуша - адміністративна будівля в історичному центрі міста, призначена для розміщення місцевих адміністративних установ. Занесена до переліку пам'яток культури національного значення. Чернівецька ратуша - це триповерхова будівля з високою режесю та внутрішнім оздобленням, збудована у стилі пізнього класицизму, який був характерним для більшості ратуш королівства Галичини того часу. Фасад будівлі декорований центральним порталом з фризом і прямокутним фронтоном. На фронтоні рельєфно зображено щит з місцевим гербом [53, с. 10]. На даху будівлі великими літерами викарбувано девіз міста: «Разом будемо» *Vilivus Unitis*». З 2004 року щодня о 12.00 годині на вежу будівлі піднімаються сурмачі, одягнені в колоритний буковинський одяг, і грають безсмертну пісню «Марічка» (муз. С. Сабадаш, сл. М. Токачі, 1953 р.). слова М. Токачі, 1953). Ця мелодія стала неофіційним гімном Чернівців. Найцікавішою перлиною в архітектурній скарбниці Чернівців вважається витвір мистецтва відомого чеського архітектора Йозефа Графки. Колишня резиденція Великого князя Буковини увійшла до сімки найкращих за результатами національної акції «Сім чудес України: замки, фортеці та палаци» (2010-2011 рр.). Варез це Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Додаток Б).

Головними приміщеннями резиденції є великий колонний вестибюль на першому поверсі та мармурові коридори, зелені та сині стелі на другому поверсі. Коридори вкриті мармуровою мозаїкою і мають купольні стелі.

Найбільш вражаючими архітектурними спорудами Чернівців є обласний музично-драматичний театр ім. Ольги Кобилянської (1905 р.), Чернівецький державний університет (1882 р.) колишня резиденція буковинського

митрополита та Чернівецький обласний художній музей (1900 р., колишній Буковинський ощадний банк), Чернівецька обласна адміністрація (1900, колишня Буковинська ощадна каса). (1906 р., колишній Палац правосуддя), Чернівецький міський палац культури (1908 р., колишній Єврейський народний дім), будинок по вул. О. Кобилянської, 53 (колишній Німецький народний дім), будівля залізничного вокзалу (1908 р.). Великий інтерес для туристів представлятимуть руїни родинної резиденції духовного лідера хасидів Ізраєля Фрідмана на Соловій горі. Вартий уваги некрополь на вулиці Зеленій у Чернівцях та у Садгорі. Чернівецький обласний краєзнавчий музей (Додаток В), Музей народної архітектури та побуту під вікриним небом і Музей буковинської діаспори можна відвідати в будь-який час. Чернівецький художній музей, літературно-меморіальні музеї Ольги Кобилянської, Юрія Федьковича та Володимира Івасюка також мають великі експозиції.

У Чернівцях діє обласний український музично-драматичний театр імені Ольги Кобилянської, заснований у 1931 році.

Театр у Чернівцях - це казковий театр з оксамиту і золота, спроектований віденськими архітекторами (Гельмер і Фельнер) [51].

Серед шедеврів, поставлених у цьому театрі, були «Кречет», «Калиновий гай», «Весняний потік», «Лук'ян Кобилиця» та «Леся» українського драматурга Платона.

Таким чином, багата культурна спадщина Чернівецької області є передумовою для розвитку екскурсійного, фестивального, етнографічного та інших видів культурно-пізнавального туризму.

2. Соціально-економічні туристичні ресурси

Чернівецька область має сприятливі умови для розвитку туризму [21, с. 6]. В останні роки активізувалися зусилля розвитку туризму та збільшилася кількість вітчизняних туристів, які проїжджають через прикордонний регіон,

туристів, які відїжджають з України, та туристів, які повертаються додому [17, с.71]. Населення області становить 937,8 тис. осіб, щільність населення на 1 км² - 115,8 осіб. Більшість населення проживає у сільській місцевості. На рівень і структуру розвитку народного господарства та рівень життя населення впливають географічне положення області, її історичний розвиток та природно-кліматичні особливості (близькість до державного кордону, багатонаціональний склад населення, переважання гірської та рівнинної місцевості, наявність мінеральних джерел тощо).

Для України Чернівецька область є воротами до країн Південно-Східної Європи, через неї пролягають важливі автомобільні та залізничні шляхи сполучення з країнами Європи та світу. Транзитні туристи часто зупиняються в Чернівцях для отримання різних послуг: громадського харчування, короткострокового проживання та огляду визначних пам'яток. Таке транспортно-географічне розташування дозволяє регіону брати участь у розподілі туристичних потоків і провадити регіональний сектор туристичних послуг [28]. Соціально-економічні характеристики також є позитивними для розвитку туристичної галузі. Регіон має відносно низький рівень індустріалізації, високу частку сільського населення, що дозволяє розвивати зелений туризм, та високий рівень безробіття, що відкриває можливості для розвитку туристичної галузі.

Для залучення туристичних потоків проводяться Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі» за участю делегацій та колективів з європейських країн, пам'ятний Всеукраїнський фестиваль сучасної пісні та популярної музики «Чернівецька рута», фольклорні етнографічні свята, новорічно-різдвяні заходи та інші культурно-мистецькі події. Комплекс у селі Буковина був створений на базі обласного музею народної архітектури та побуту. На виконання «Програми розвитку та промоції туристичних можливостей м. Чернівці» організовано безкоштовні пішохідні екскурсії історичною частиною міста по неділях, встановлено рекламно-інформаційну продукцію, виконану продукцією та туристичні вуличні вказівники. Також

розроблено маршрути: «Національний культурний центр Буковини», «Музей скарбів Буковини», «Музей скарбів Буковини», «Музей скарбів Буковини», «Музей скарбів Буковини». «Національний культурний центр Буковини», «Скарби музею Буковини», «Майстерні народних майстрів Буковини», «Церковний комплекс», «Кафедральний собор», «Національний культурний центр Буковини». Кафедральний собор. Монастир. Буковина» та інші.

Крім того, видано інформаційно-довідковий матеріал «Туризм на Буковині», в якому представлені пропозиції туристичних операторів Чернівецької області [43]. Для представлення туристичного потенціалу видано буклет «Малювнича Буковина», «Партнерство без кордонів», «Буковина туристична», книгу українською та англійською мовами «Буковина туристична», путівник по зеленому туризму «Перше Буковина», путівник по зеленому туризму «Бариста Буковина». Для сприяння розвитку спортивного туризму організуються спортивні заходи.

Обласна федерація спортивного туризму спільно зі Спілкою західних регіонів горизонтальної спелеології України започаткувала міжнародний проект «Попелюшка - печери України», спрямований на відкриття входів до печер України, за підтримки Уряду України. Компанія організувала 73 подорожі та експедиції за участю представників з України, Білорусі, Росії, Польщі, Румунії, Болгарії та Молдови. Святкування Міжнародного дня туризму включало змагання з вело-, мото- та автоспорту, виступи спортсменів з екстремальних видів спорту, водного туризму та спортивного орієнтування. Також були організовані цікаві туристичні заходи для дітей. За підтримки Європейського Союзу було розроблено п'ять велосипедних маршрутів, а чотири маршрути в Буковинській області долучилися до всеукраїнської кампанії «Сім великих туристичних маршрутів України». Представники Буковини брали участь у більшості чемпіонатів та кубків зі спортивного туризму в Україні. Федерація сприяння розвитку зеленого туризму в Чернівецькій області постійно оновлює свій сайт з адресами муніципальних закладів, що діють у Чернівецькій області.

Чернівецька область посіла друге місце в Україні за кількістю туристичних відвідувань у 2010 році. Вона поступається лише Автономній Республіці Крим. Туристична галузь Чернівецької області поповнила обласний бюджет на 2 000 600 000 грн. [45, с.8]. [45, с.8].

Готельне господарство міста динамічно розвивається для задоволення потреб туристів та споживачів [32, с. 14].

Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки:

1. прикраще розташування сприятливі природно-кліматичні умови, різноманітні рекреаційні ресурси, економічний та науковий потенціал, культурні, соціальні та історичні традиції відкривають великі можливості для розвитку туристичної галузі на Буковині

2. помірно-континентальний клімат, мальовничі ландшафти гір, передгір'я та рівнин, унікальний ландшафт, створений порожистими річками Дністер, Плуток, Черемош та Сірет, придатні для цілорічної туристичної рекреації та розвитку індустрії зимового і літнього туризму.

3. Буковинська область має невичерпні можливості для розвитку санаторно-курортного туризму завдяки великій кількості мінеральних вод та бальнеологічних ресурсів. За умови будівництва відповідних санаторіїв та пансіонатів Чернівецька область може посісти перше місце в Україні у цій галузі.

4. лісові ресурси є важливими для рекреації і потребують раціонального використання та охорони

5. історико-культурні ресурси регіону зосереджені в основному в Чернівцях, найбільшому місті області

6. Буковина є перспективним туристичним регіоном України. За умови належного розвитку інфраструктури та промислу свого природного, рекреаційного та історико-культурного потенціалу, він може стати одним з провідних регіонів для розвитку туризму.

ПРИНЦИПИ СТРУКТУРНОГО ПОДІЛУ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Чернівецький туристичний субрегіон та поділ його на туристичні райони

Найбільшими планувальними елементами в структурі рекреаційно-туристичних територій є рекреаційно-туристичні райони: міські рекреаційні райони, системи колективного розселення, ізольовані рекреаційні райони, заміського відпочинку, курортного лікування, туристичні райони, зони відпочинку, природні парки, рекреаційно-туристичні комплекси, бази відпочинку [37, с. 94].

За визначенням ЄОТ, туристичний регіон - це територія з кількома атракціями, приєднаними до неї туристичними об'єктами та послугами, що обираються туристами та пропонуються на ринку постачальниками послуг [47].

Основними структурними елементами рекреаційних територій є райони, зони, комплекси, установи, міські центри, природні та «штучні» об'єкти, комунікаційні та інженерні зони.

Кількість рекреаційних районів залежить від рівня освоєння рекреаційних ресурсів, динаміки процесу урбанізації та розвитку рекреаційної інфраструктури.

Виділення рекреаційних зон здійснюється за допомогою науково-прикладної процедури, яка називається рекреаційним зонуванням. Рекреаційне районування - це процес поділу країни, регіону, світу або всієї планети на класифіковані одиниці з власною спеціалізацією рекреаційного господарства, поділом рекреаційних ресурсів та унікальними стратегіями розвитку рекреації і туризму [23, с. 22].

Чернівецький субрегіон є частиною Карпатського туристичного регіону.

Чернівецький субрегіон спеціалізується на екологічному (екологічному) туризмі

(особливо кіньому), сільському туризмі, мисливстві, фестивалях, етнографії, печерному та водному туризмі.

Центром екотуризму є Вижницький національний природний парк. Уздовж річок Черемош і Сірет прокладені туристичні, спортивні та екологічні маршрути.

Популярним є мисливський туризм. Його організують державні господарства.

Українським та іноземним туристам дозволено полювати на мисливських угіддях (2,6 000 га). Це олені, зари, козули, лані, кабани, лисиці та зайці.

Зелений (сільський) туризм основною туристичною галуззю в регіоні.

Структура власності на землю в регіоні ідентична цілям агротуризму (сільського) туризму. В області налічується 67 фермерських господарств [1, с. 4-2].

Буковина є популярним регіоном. Розвиток зеленого туризму є пріоритетним для соціально-економічного розвитку регіону. Буковина багата на ресурси гарячих джерел: розвідано 60 родовищ (сульфатно-кальцієво-натрієві, сульфатно-хлоридно-натрієві та інші), ведеться промисловий розлив лікувально-столових вод з 15 родовищ; Буковина також багата на гарячі джерела. Високим попитом користується вода з Блуницького родовища завдяки своїм лікувальним властивостям - гідрокарбонатно-натрієвій, хлоридно-натрієвій та хлоридно-натрієвій.

На Буковині розвивається фестивальний туризм, що робить регіон привабливим для туристів. У регіоні проводиться Всеукраїнський фестиваль сучасної класичної музики «Червона рута». У Чернівцях проводяться Міжнародний конкурс молодих виконавців української естрадної пісні імені Володимира Івасюка, Міжнародний пісенний фестиваль «Доля» та щорічний обласний фестиваль мистецтв «Буковинський ліверпуль» [13].

У Чернівецькій області виділяють два туристичні регіони: Буковинсько-Кіпрпатський та Буковинсько-Дністровський. Ці два регіони базуються на геопросторовій та ландшафтній ознаках.

В своєму складі ці райони поділяються на окремі райони.

Цей поділ представлений в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Поділ туристичних районів Чернівецького субрегіону на райони

<i>Буковинсько-Карпатський район</i>	<i>Бессарабсько-подністрівський район</i>
Путильський	Кіцманський
Вижницький	Заставнівський
Сторожинецький	Хотинський
Глибоцький	Новоселицький
Герцаківський	Кельменецький
	Сокочинський

Буковинсько-Карпатський район знаходиться у західній частині області, а Бессарабсько-подністрівський – у північно-східній частині. Також ці два туристичні райони можна поділити за видами туризму (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Види туризму у туристичних районах Чернівецького субрегіону

<i>Буковинсько-Карпатський район</i>	<i>Бессарабсько-подністрівський район</i>
Гірський туризм	Пізнавально-екскурсійний
Етнічний	Історико-культурний
Пізнавально-екскурсійний	Діловий
	Пляжно-відпочинковий
	Активний водний туризм

Буковинсько-Карпатський регіон спеціалізується на всіх видах гірського туризму, етнічному та пізнавальному туризмі. Основними напрямками розвитку туризму в Бессарабсько-Подністрівському туристичному регіоні є пізнавальний туризм, історико-культурний, діловий, пляжний відпочинок та активний водний туризм.

Буковинсько-Карпатський регіон охоплює гірські та передгірські райони області. Це основний туристичний регіон Чернівецької області, де зосереджено 60% загального рекреаційного потенціалу.

Вижницький національний природний парк є «ядром» туризму в Буковинських Карпатах. Його рекреація присвячена сільському зеленому туризму. На території Вижницького району розташовано 34 сільських населених пункти. Серед них відомі як центри зеленого туризму: села Віженка, муніципалітет Віженця, село Дришині Шепіт та село Вали. Власники агросадиб у національному парку пропонують гостям екологічно чисті продукти зі своїх господарств, такі як сир, молоко, яйця, хліб, овочі, фрукти, гриби, ягоди, мед та інші лісові продукти.

Вижницький край є одним з найбільш етнічно різноманітних регіонів Карпатського регіону. 98,2% населення - українці. Місцеві буковинці зберегли свої давні етнічні традиції та звичаї. Така фольклорна та етнічна спадщина регіону завжди вважала дослідників і туристів. У регіоні є шість археологічних пам'яток та 48 історичних пам'яток; є 18 державних музеїв та художніх галерей. У регіоні також знаходиться Буковинський музей буковинської мови.

Кожне село в регіоні Вігенія має свою власну співочу традицію і народні ремесла, такі як вишивка, килимарство, деревообробка та писанкарство. Аматорські вокально-інструментальні танцювальні ансамблі «Смелітіна» та «Черемшина», народний аматорський театр «Ватра» Вижницького районного будинку культури та фольклорно-етнографічний колектив «Трок» є всесвітньо відомими «візитними картками» буковинського співу [22].

Бессарабсько-Подністровський туристичний регіон охоплює Кіцманське, Заставнівське, Сторинське, Новоселицьке, Керменецьке та Сторожнянське плато, що широким розкинулося на північній та східній частині області. Область є найбільш економічно розвиненим регіоном зі складною багатогалузевою структурою економіки. Тут розташовані промислові центри, в тому числі місто Чернівці, яке є обласним центром. Рекреація та туризм у східній частині Чернівецької області є спеціалізованою галуззю, що має важливе економічне значення..

3.2. Дводенний автобусний тур «Чернівці – український Париж + долина тюльпанів»

Чернівці, головне місто Буковинської області, відоме своєю архітектурною елегантністю та доглянутою красою як український Париж. Чернівці часто називають «маленьким Віднем» або «маленьким Парижем». Насправді, місто можна порівняти з будь-якою з давніх європейських столиць. Це ідеальне місце, щоб провести вихідні, досліджуючи старі вулиці та дворики [48].

Організований дводенний автобусний тур пропонує відвідувачам екскурсію містом Чернівці, перлиною Буковини [9]. Під час цього туру туристи можуть побачити наступне. Старовинні та унікальні церкви, величні архітектурні пам'ятки, старовинні вулиці, затишні вулиці, сесвітньо відомий Чернівецький університет та багато інших цікавинок. Екскурсія триває два дні та одну ніч.

План туру:

1 день Рівне (06:00 виїзд) - Чернівці (університет, екскурсія містом, обід, вільний час, прогулянка, вечеря) - Бояни (21:20 поселення в готель).

День 2 Бояни (сніданок, виїзд 08:30) - Тополівці (відвідування костелу) - Садохола (синагога) - Лужани (костел, Долина тюльпанів) - Чорторія (відвідування музею Миколайчука) - Васиківці (обід, відвідування музею Маланки, майстер-клас з виготовлення маски) - Леваківці (ферма, зоопарк) сад - Лівне (повернення о 23:30) [52].

Деталі екскурсії:

Чернівці. Додня трубац, одягнений у буковинський народний костюм, піднімається 126 сходинками вежі ратуші. Потім, рідко опшвдні, з балкона вежі на чотирьох сторони міста суучач грає мелодію «Мімічки», яка лунає на всі чотирьох сторони міста. Швейцарський публіцист Георг Гайнцен якось написав про Чернівці, що «цілий день починається з Шуберта, а закінчується дуеллю». місто, розташоване на відстані між Києвом і Бухарестом, між

Краковом і Сербією, було неофіційно столицею Європи, де співали найкращі колоратурні сопрано, тротуари були вкриті букетами троянд, а книгарень було більше, ніж кав'ярень. Чернівці були прогулянковим пароплавом з українським екіпажем, німецькими офіцерами та єврейськими пасажирами, який постійно плавав між Заходом і Сходом під австрійським прапором» [46].

Чернівці - одна з небагатьох архітектурних скарбниць України. В історичному центрі буковинської столиці налічується 706 пам'яток архітектури, 20 з яких мають національне значення. Історична забудова цього міста - це майже неперерваний ансамбль 19-го та початку 20-го століть, відомий своєю стильною сецесійною архітектурою Отто Вагнера, представника віденської школи модерну. Ансамбль величезних резиденцій митрополитів Буковини і Далматинії (нині Чернівцький університет) внесений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, вважається архітектурною перлиною Чернівців. У розвитку архітектури Чернівців у 19 столітті можна виокремити два періоди. Перший період характеризується як вільній європейській архітектурі, стійким домінуванням класицизму: з 1840-х років деякі чернівецькі будівлі демонструють риси, що відходять від класицистичних принципів і апелюють до архітектурних прийомів італійського Відродження. Цей перехід можна побачити в художньо-естетичному образі Чернівецької ратуші. Фасад будівлі витриманий у класицистичних традиціях, а вежа використовує ренесансні мотиви. 19 століття ознаменувало початок другого періоду архітектури Чернівців, який характеризується домінуванням еkleктики, неоренесансу та необароко. Найважливішими пам'ятками цього періоду є архітектурні ансамблі резиденцій буковинських і далматинських митрополитів, збудовані в дусі еkleктики переважно у візантійському та романському стилі. Символ міста створив відомий чеський архітектор Йозеф Графга, який створив стиль модерн, відомий як віденська сецесія, домінував у європейській архітектурі 19-20 століть в Австро-Угорщині, в тому числі на Буковині. Історичний центр Чернівців був немислимий без стильних будівель у стилі сецесії, спроектованих учнями та послідовниками відомого австрійського архітектора Отто Вагнера. Серед них -

Ошадний банк, залізничний вокзал, готель «Брістоль» та готель «Золотий лев». Починаючи з 20-х років 20 століття, Чернівці розбудовувалися в стилі ар-деко та конструктивізму.

До Ратуші (1848 р.) та Театру (1905 р.) можна дістатися через «Алею зірок», шедевр буковинського мистецтва. Від так званої «п'яної» церкви (1939), яка є унікальною в Україні, захоплює дух. Любителів моря надихнуть на подорож плавучі будинки 19 століття.

Але це ще не все, що можна побачити в Чернівцях. Чернівці мають своє власне унікальне обличчя, пристосоване до кожного гостя.

Село Тополівці Велике село за 15 км на північ від Чернівців, відоме з 17 століття, його назву пов'язують з ім'ям місцевого феодала Сокіли, яке згадується в грамоті 1412 року, коли село у подарунок дав молдавський господар Садо Доброва. Потім протягом двох століть воно перебувало під турецьким пануванням. Одна з найстаріших церков Буковини, Іллінська церква, була побудована в стилі Барновським у 1560 році і збереглася до наших днів. Ще однією визначною пам'яткою є нова Іллінська церква (1914 р.) з її унікальною архітектурою в стилі романтичного замку. Популярними є тополівські ремесла, зокрема, яскраво вишиті нагрудні сумки [15]. Село Садра Село Садра або Садагра було засноване у 1770 році. Розташоване за 6 км на північ від центру міста Чернівці, на лівому березі річки Плуто́н.

Найбільшою визначною пам'яткою, безсумнівно, є Палац Цадика з синагогою, який є частиною малоповерхової тераси міської забудови Садагра. Розкішний палатовий комплекс Рудницького цадика, що включає палац і синагогу, був побудований у 1840-х роках і перебудований на початку 20-го століття в романтичному стилі з магітанськими мотивами. Комплекс був радше палацом, ніж культовою спорудою, і характеризувався вишуканим оздобленням, зокрема підніжжями, багатим оздобленням фасадів, двома перекрижними вежами, обидві будівель та пишним внутрішнім оздобленням. У такому вигляді комплекс проіснував до початку світової війни. Після війни

синагога перестала функціонувати. Тривалий час комплекс був занедбаний, але згодом почалася його реставрація.

Село Ружани. Унікальна в історичному та мистецькому плані церква Успіння Богородиці вважається найстарішою святинєю, що збереглася в регіоні. Її збудував у 15 столітті місцевий боярин Ф. Вітольд, про що свідчить старовинний напис. Структура цієї невеликої церкви нагадує зразки давньоруської кам'яної архітектури. Фрески, намальовані одночасно з будівництвом церкви, а також сусідні фрески, намальовані пізніше, є цінними пам'ятками суковинського живопису. Серед них були знайдені фрески 13-14 століття, що дають експертам підстави вважати, що церква була побудована в більш ранній період, ніж офіційно вважається.

У селі Ружани весна приносить голландський пейзаж - море різнокольорових тюльпанів. На гектарі землі висаджено шістдесят сортів тюльпанів. Село Чорторія. У цьому мистецькому селі на березі річки Черемош нарадився видатний український актор, композитор, сценарист і кінорежисер Іван Миколайчук, який знявся у 30 фільмах: «Сон», «Тіні забутих предків» та ін. Сьогодні у відреставрованому будинку знаходиться музей та меморіальна резиденція Миколайчука.

Упродовж багатьох років невеличкий будиночок приймав туристів та шанувальників творчості видатного митця з усієї України. Музей Івана Миколайчука розташований у батьківській хаті художника, майже на околиці села Чорторія. Будинок має лише дві кімнати та невелику комору, але на початку 20 століття вважався одним з найбагатших хат у селі. У цьому будинку були майбутнього кумира виростили 10 дітей. Іншим фактом, що хата досі обставлена так, як це було за життя Івана Васильовича. Змінився лише дах, який тепер не покритий соломою. Хата дерев'яна, а вікна прикрашені широкими глиняними муганями, пофарбованими в червоний колір. Стіни музею вкриті фотографіями актора. Тут також зберігаються його особисті речі, сімейні реліквії та інші предмети, що зберігають пам'ять про найважливіші події в житті Івана Миколайчука. Директором музею є сестра актора. Музей

Івана Миколачука в Чорторії за роки свого існування приймав багатьох людей. Ліна Костенко - одна з них. Загалом музей відвідали гості з 13 країн світу. Ще один артефакт хати заслуговує на увагу туристів.

Село Васиківці. Село відоме на всю Європу як село, де на кожен китайський Новий рік святкують Маланку (переодягання). Це найбільший і найцікавіший карнавал в Україні. Багато цікавого про давні традиції Маланки можна дізнатися в Музеї Маланки: у 2016 році в дитячій бібліотеці у Васиківцях відкрита справжній Музей Маланки. Експонати екзотичні, починаючи з традиційних масок (дітів, ведмедів тощо) та костюмів (Маланки, українок, козаків), а також сучасні маски та фотографії.

Село Леваківці. Кіно-спортивний клуб «Буковина-ка триця» відомий на всю Буковину своїми породивими кіньми, яких можна побачити і погладити. Пропонуються послуги для дітей та дорослих, кінні прогулянки лісом та полем, кінні походи, під керівництвом досвідчених інструкторів. У комплексі також є ресторан на 50 місць, міні-зоопарк, селянська ферма, відкритий акваріум, літня тераса, альтанка з мангалом та дитячий майданчик. Також можна замовити кінні прогулянки, екскурсії, риболовлю та квадроцикли [7].

Проживання: зручний та комфортабельний готель «Марілетта» у селі Бояни. Харчування: кафе, готель, можливе харчування на винос. Вартість туру: 745 грн з особи. Таким чином, тур дає можливість ознайомитися з туристичним потенціалом Чернівецької області.

3.3. Проблеми і перспективи раціонального використання туристично-рекреаційних ресурсів Чернівецької області

Чернівецька область має багато рекреаційних ресурсів.

Головним багатством Чернівецької області є рослинність, переважно ліси.

Буковина здавна є важливою рекреаційною зоною завдяки охороні природних

екосистем, тісно пов'язаних із заповідними територіями та об'єктами природно-заповідного фонду.

На жаль, наразі в області є природні території та об'єкти ПЗФ, які потребують охорони. Одним із пріоритетних напрямків розвитку екотуризму є розширення мережі природоохоронних територій в межах Чернівецької області, що сприятиме збереженню біорізноманіття та природних екосистем.

На досліджуваній території існують та плануються різні категорії природоохоронних територій для захисту природи. Зокрема, природоохоронні території Чернівецької області, які надають туристичні послуги, включають національні природні парки, регіональні ландшафтні парки та орочища.

Стромике збільшення кількості національних природних парків за останні роки є результатом рекреаційного попиту зокрема розвитку екологічного туризму. Серед природоохоронних територій національні парки є найбільш придатними для туристично-рекреаційної діяльності, оскільки дві з чотирьох зон є освоєними територіями для регульованої та стаціонарної рекреації. На території національних парків можуть бути розроблені екологічні стежки та туристичні маршрути для ознайомлення туристів, які відвідують національні природні парки, з ландшафтом та цінною природною і культурною спадщиною.

В області функціонує шість природних парків, два з яких мають загальнодержавне значення: Строжинецький та Чернівецький. Строжинецький та Чернівецький - найстаріші лісові парки області. До складу Строжинецького та Чернівецького входять два національні природні парки. Вони мають наукове та естетичне значення і є базами для наукових досліджень та навчання студентів Лісотехнічного університету та Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича.

Наявність заповідних територій та об'єктів ПЗФ є передумовою для розвитку екологічного (зеленого) туризму Чернівецької області. Кілька заповідних територій вже інтегровані в різноманітні туристичні маршрути та екологічні курси.

Область має потенціал для розвитку сільського зеленого туризму. Природна краса Карпатських гір, етнографічні можливості та гостинність місцевого населення є основними факторами для розвитку сільського туризму в горах. За кількістю приватних об'єктів сільського зеленого туризму лідирують Вижницький, Птирський та Строгінецький райони. Наразі їх кількість перевищує 75. Розроблено проект «Створення умов для впровадження кластерної моделі розвитку комплексів зеленого туризму на Буковині», який співфінансується Німецьким товариством.

У межах природоохоронних територій Чернівецької області розвиваються наступні напрямки та види рекреаційної діяльності:

- Науково-освітній пізнавальний екотуризм;
- Велосипедний екотуризм (прогулянки та поїздки на велосипедах);
- Лижний, в тому числі гірськолижний, екотуризм (лижні походи та прогулянки) (Вижницький національний природний парк);
- Кінний екотуризм (кінні прогулянки та походи);
- Водний екотуризм (сплави на шалувних плотах, човнах і катамаранах гірськими річками) має перспективи в національному парку «Вижницький» на річці Черемош;

Печерний туризм у НПП «Вижницький» є особливо цікавим, оскільки на території парку знаходяться унікальні геоморфологічні пам'ятки природи, такі як печера Добуш на вершині гори Білиці, 10-метровий кам'яний міст в урочищі Плотіїв Камінь на Соколиній Скалі та печера Попелюшка на кордоні з Молдовою. Цікаво;

Орнітологічний туризм (згадування «Чорторий») – постійним місцем гніздування перелітного птаха (бублик) який прилітає на Буковину лише під час міграційного сезону);

Етнографічний туризм знайомить з народними традиціями, казками, побутом, архітектурою та іншими духовними цінностями населення Буковини. Традиційно полюбляють завжди було елементарним відпочинку, а мисливський

екотуризм (спортивне полювання) та любительська (спортивна) риболовля - найпопулярнішими.

Сьогодні все більшої популярності набуває екстремальний відпочинок. Це відносно новий напрямок туризму не тільки в Чернівецькій області, а й в Україні. Однак область має всі необхідні ресурси для його подальшого розвитку. Однією з головних умов розвитку екстремального туризму є наявність відповідних природних ресурсів. Різноманітні природні ресурси та яскраво виражена сезонність Чернівецької області сприяють розвитку таких видів екстремального туризму: мунтінбайк (вид спорту, в основі якого лежать змагання на велосипедах у гірській місцевості), скелелазіння в Чернівецькій області (альпінізм), який поширений в Карпатській гірській системі поширений в Карпатському гірському масиві. Найкращі умови для скелелазіння: існуючі гірські хребти мають середньовисокі вершини, абсолютна висота нижче рівня моря, просте ліжжя та сноуборд. В Чернівецькій області є п'ять гірськолижних курортів: Цецино, Міжово, перевал Німчиці, Сонячна Долина та Голубова.

Джипінг - це активний вид відпочинку, який передбачає пересування туристичними маршрутами по бездоріжжю на легкових автомобілях та позашляховиках. Чернівецька область має необхідні природні умови для розвитку джипінгу. Дельтапланеризм і парашанеризм придатні в південно-східній частині долини Дністра.

На території природно-заповідного фонду Чернівецької області пріоритет надається сільському зеленому туризму, це рекреаційна (туристична) діяльність здійснюється спільно сільськими господарями та відповідними органами природно-заповідного фонду. Наприклад, у Виждицькому природному заповіднику є успішні фермери, які надають високоякісні послуги екотуристам під час взимку.

У Чернівецькій області є низка історичних будівель, які сприяють розвитку екотуризму.

Важливою умовою розвитку еко-туризму на досліджуваній території та в сусідніх регіонах є створення компаній, агентств та інших установ, що пропонують екскурсійні та туристичні послуги. На жаль, сучасні туристичні агенції зосереджуються на виїзному еко-туризмі як більш прибутковому бізнесі. Загалом, сектор еко-туризму в Чернівецькій області залишається нерозвиненим [31].

У рамках Плану спільних проєктів Румунія-Україна-Молдова на 2007-2013 роки «Спільні кордони. Спільні рішення», під гаслом «Чернівецький національний університет імені Єрія Федьковича у співпраці з Сучавським університетом імені Штефана Чер Баре реалізував проєкт «Історична та етнографічна спадщина як складова сталого розвитку туризму на Буковині».

Проєкт тривав з 1 травня 2012 року по 31 грудня 2015 року і мав на меті сприяти розвитку та вдосконаленню інфраструктури історичного та етнографічного туризму шляхом підвищення туристичного інтересу до північних, шкентських прикордонних регіонів Буковини.

Метою проєкту була популяризація історичної та етнографічної спадщини буковинського регіону, що сприяло підвищенню обізнаності про історичний та етнографічний потенціал регіону серед громадян України та Румунії, а також іноземних туристів та збільшенню кількості туристів, які відвідують Буковинський регіон.

Основними результатами, досягнутими командою проєкту, стали

1. створення Буковинського інформаційно-комунікаційного центру з розвитку історико-етнографічного туризму в Чернівцях та регіонального представництва в Сучаві
2. проведено реєстрацію історико-етнографічних об'єктів Чернівецької області та Сучавського повіту та створено електронну базу даних реєстрованих об'єктів
3. розроблено нові туристичні маршрути (місцеві, регіональні та міжнародні) для історико-етнографічного туризму в Чернівецькій області та Сучавському повіті та виготовлено тимчасову туристичну карту

4. розроблено три методичні рекомендації (книги) та три серії тренінгів для підвищення кваліфікації представників цільових груп.

5. здійснено заходи з популяризації історичної та етнографічної спадщини Буковини: видання брошур з новими туристичними маршрутами, етнографічних альбомів, журналів, веб-сайту, проведення фестивалів.

6. промоція результатів проекту: випуск промоційного DVD про історико-етнографічну спадщину Буковини трьома мовами [50].

Основними причинами такої неадекватності є

1) незважаючи на значний розвиток у радянський період, Україна не мала потужного туристично-рекреаційного комплексу, який би відповідав міжнародним стандартам. У той час пріоритет надавався розвитку виробничих галузей, насамперед промисловості; 2) у 1990-х роках внаслідок економічної кризи та зниження попиту населення на туристично-рекреаційні послуги було значною мірою зупинено туристично-рекреаційну інфраструктуру, яка розвивалася раніше. Тому сучасний рівень розвитку туристично-рекреаційного комплексу Чернівецької області можна характеризувати як недостатній.

Ефективність інвестування в конкретні проекти розвитку туристично-рекреаційних комплексів залежить від наявності на території рекреаційних ресурсів, їх видового складу, кількісних та якісних характеристик. Рекреаційні ресурси - це компоненти природного середовища та явища (об'єкти) соціокультурного характеру. Рекреаційні ресурси характеризуються відносним характером оцінки та використання, і один і той самий ресурс може бути оцінений по-різному залежно від існуючих потреб та критеріїв [44].

Чернівецька область є однією з областей України, які пропонує дуже високий рівень різноманітних природних ресурсів туристично-рекреаційної цінності. Тут розташовано 223 об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного та регіонального значення (4,6% від загальної кількості об'єктів природно-заповідного фонду України). Вони займають загальну площу 80078,5 га, що становить 10,6% від загальної площі України [25].

Природно-рекреаційні ресурси в межах адміністративної території Чернівецької області використовуються дуже нерівномірно: за даними В.П. Руденка, найбільш ефективно природно-рекреаційні ресурси в області використовуються в м. Чернівці (1230 балів) та Герцаївському районі (595 балів) [36].

У північній частині області (Плуту-Дністровське межиріччя) найбільше значення для туристично-рекреаційного розвитку має річка Дністер та утворена нею долина. Регіон добре розвинений в сільськогосподарському відношенні, але рекреаційні об'єкти недостатньо розвинені. У Дністровському регіоні можна розвивати різні види туризму та рекреації, найважливішими з яких є: 1) водний туризм, пізнавальний туризм, рекреація з використанням унікальних природних, кліматичних та біологічних ресурсів регіону. Плуту-Дністровське межиріччя в Чернівецькій області багате на лісові ресурси (Хотинська височина) та карстові печери (Попелюшка, Буковинка, Баламчівська), які можуть бути використані для розвитку печерного туризму. Для створення сучасного рекреаційно-туристичного комплексу регіону необхідно інвестувати в розвиток туристичної та рекреаційної інфраструктури, в тому числі в будівництво об'єктів розміщення та харчування. Важливо також налагодити систему пунктів прокату необхідного спорядження. У регіоні також є бальнеологічні ресурси (с. Чарбенці).

Важливий природно-рекреаційний потенціал у вигляді лісових ресурсів та мінеральних джерел (Блуниця, Варя Кузьміна) зосереджений у Плуту-Сілетинському міжбасейні. Лісові ресурси регіону в основному використовуються для відпочинку сільських жителів, особливо у вихідні дні. Для того, щоб забезпечити краще економічне використання, необхідно інвестувати в календарне розміщення рекреаційних зон. Для того, щоб розвивати курортні ресурси регіону, необхідно інвестувати в розвиток санаторно-курортних закладів у селах Брусниця та Варя Кузьмин. Ці заклади мають бути спрямовані на реконструкцію об'єктів розміщення та харчування, закупівлю нового обладнання та покращення рекреаційних послуг. Буковинські Карпати

(переважно Івано-Франківський район) мають різноманітні природно-рекреаційні ресурси, які можуть бути використані для розвитку різних видів туризму та надання рекреаційних послуг. Найважливішими з них є річки Черемош і Сірет та їхні притоки, які можна використовувати для розвитку водного туризму, скельні утворення для скелелазіння, печери тощо. Однак найважливішим є природний комплекс Буковинських Карпат. Цей комплекс придатний для розвитку різних видів туризму (пішохідного, гірськолижного). Окрім лісів, велика кількість мінеральних вод у регіоні (Вієнка та Салітка) також робить його придатним для рекреаційного розвитку.

Окрім природних та рекреаційних ресурсів, Чернівецька область багата на природні, антропогенні та історико-культурні ресурси. Зокрема, на державному обліку перебуває 150 пам'яток, з них 373 пам'ятки археології, 546 пам'яток історії, 43 пам'ятки образотворчого мистецтва та 739 пам'яток архітектури та містобудування. Із загальної кількості пам'яток природи, пам'яток створених людиною, та пам'яток історії та культури 112 мають національне значення.

Таким чином, найбільша кількість природних, антропогенних та історико-культурних ресурсів зосереджена в західних та центральних адміністративних областях, які також мають значну кількість природно-рекреаційних ресурсів, що створює сприятливі умови для створення потужного туристично-рекреаційного комплексу.

Однак слід зазначити, що значна кількість об'єктів культурно-історичної спадщини наразі перебуває у незадовільному стані. Тому для відновлення їхньої привабливості необхідно залучити значні фінансові ресурси [34].

Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки. Чернівецька область має потенційні природні, рекреаційні, антропогенні та історико-культурні ресурси, які створюють сприятливі умови для залучення інвестицій для розвитку туристично-рекреаційного комплексу. Західні адміністративні області найкраще забезпечені всіма видами ресурсів, а

поєднання різних видів ресурсів сприяє розвитку майже всіх відомих на сьогодні видів туризму.

2. насамперед, інвестиції мають бути спрямовані на розвиток засобів розміщення та пунктів прокату різних видів туристичного спорядження, залежно від особливостей туристичної діяльності. Значних інвестицій потребує також покращення та розвиток рекреаційної бази регіону, яка відстає від міжнародних стандартів у наданні рекреаційних послуг.

3. значних інвестицій потребує також охорона культурно-історичної спадщини, але необхідно розробити чіткі умови для приватних інвестицій без приватизації окремих пам'яток історії та культури.

Виходячи з поставлених завдань, у роботі зроблено такі висновки:

Проаналізовано перспективи та потребу в туристичних ресурсах Буковинської області. Результати аналізу свідчать, що Буковина є перспективним туристичним регіоном України.

Визначено цінність природних, історичних та рекреаційних ресурсів Буковинської області. Чернівецька область багата на природні, рекреаційні та історико-культурні туристичні ресурси.

З огляду на географічне розташування Чернівецької області та сучасний стан розвитку туризму. За умови розвитку інфраструктури та промоції природного, рекреаційного та історико-культурного потенціалу Чернівецька область може стати однією з перших місць для розвитку туризму.

У роботі описано туристичні ресурси Чернівецької області. Область має багаті природні та історико-культурні туристичні ресурси.

Запропоновано ознайомчий автобусний тур Чернівецькою областю як можливість познайомитися з туристичним потенціалом регіону.

Досліджено проблеми та перспективи розвитку туризму в регіоні. Дослідження показало, що Чернівецька область має великий потенціал для розвитку зеленого туризму, етнічного туризму та пізнавального туризму. Для розвитку цих видів туризму необхідно проводити маркетингові та рекламні заходи з популяризації природної, історичної та етнографічної спадщини, а також розвивати туристичну інфраструктуру на Буковині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущак В. І. Сільський зелений туризм на Буковині [Текст]: підручник // В. І. Андрущак, В. М. Приказка, А. О. Слюсаренко. Туризм у XXI столітті: глобальні тенденції і регіональні особливості: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. — К.: Знання України, 2002. — С. 472—476.
2. Барвіста Буковина. Горизонти цільового туризму [Текст]: підручник / [Бузинський М.Д., Никирса М.Д., Кожик В.П., Бучко Ж.І.] — Чернівці: Прут, 2009. — 157 с.
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методи аналізу, термінологія, районування [Текст]: монографія / О.О. Бейдик. — К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001. — 395 с.
4. Боднарюк Б. Туристичні маршрути Буковини та Чернівців у 20-х–30-х рр. XX ст. [Текст] // Боднарюк, І. Савуляк // Буковинський журнал – 2008. – №3. – С. 166–166.
5. Вакуленко В. Туризм і охорона культурної спадщини: український досвід [Текст]: монографія / В. Вакуленко, І. Валентюк, В. Грибан та ін. / За заг. ред. Ю. Лебединського, В. Вакуленка, М. Онисько. - К.: Видавництво КІС, 2003. - 176 с.
6. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг [Текст]: навч. підр. / В.В. Величко. – Харків: Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, 2013. – 202 с.
7. Визначення пам'ятні місця Буковини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dn.ua/press/ChernovickiyRevakucy/3217>.
8. Висколович Н.А. Туристично-рекреаційні ресурси [Текст]: підручник / Н.А. Висколович. – Маркетинг туристичних послуг – м. 2001. – с.14-18.
9. Все про місто Чернівці [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sudmed.bsniu.edu.ua/index.php/gosvann-nashogo-mista>.
10. Гавришук І. Діяльність меморіальних музеїв Буковини [Текст]: / Є. Гавришук // Буковинський журнал. – 2006. – №1. – С. 214-220.

11. Геренчук К. І. Природа Чернівецької області [Текст]: навч. пос. / К. І. Геренчук. – Л: Видавниче об'єднання «Вища школа», 1978. – 160 с.
12. Грабовський Ю.А. Спортивний туризм [Текст]: навч. пос. / Ю.А. Грабовський, О.В. Скалій, Т.В. Скалій. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2009. - 304 с.
13. Євдокименко В.К. Соціальна інфраструктура Карпатського регіону [Текст]: / В.К. Євдокименко, У.Я. Садова, Л.Т. Шевчук. – Пошук перспектив розвитку. — Чернівці: Прут, 1995. — 60 с.
14. Закон України "Про туризм". – Київ: Відомості Верховної Ради України, 2001. - № 32.
15. Камки та храми України. Чернівецька область [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.castles.com.ua/chornivtsy.html>.
16. Заповідна справа в Україні [Текст]: навчальний посібник / За загальною редакцією Д. Д. Гродзинського та П. Стеценка. – К.: 2003. - 306 с.
17. Захарченко П. В. Стратегія підвищення конкурентноспроможності організацій культурно – рекреаційного комплексу [Текст]: / П. В. Захарченко// Економіка і підприємництво. - 2009.- №2. ст. 71- 75.
18. Іванунік В.О. Концепції оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів [Текст]: навч. пос. / В. О. Іванунік. - Ч.: Чернівецький нац. ун-т, 2011. -84 с.
19. Історико-культурні рекреаційні ресурси [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://westudents.com.ua/glavy/93681-411-storiko-kulturn-rekreatsyn-resursi.html>.
20. Історико-культурні туристичні ресурси як основа розвитку пізнавального туризму в Чернівецькій області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://buk.vistavka.com.ua/naukova-dumka/727/>
21. Кифяк В. Ф. Організаційно – економічні засади створення та функціонування рекреаційно-туристичного кластера на Буковині [Текст]: / В. Ф. Кифяк // Формування ринкових відносин в Україні. - 2007- №11. - С. 96-100.
22. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні [Текст]: навч. пос. / В. Ф. Кифяк. — Чернівці: Зелена Буковина, 2003.— 312 с.

23. Кушнірук Ю. С. Рекреація [Текст]: навч. пос. / Ю. С. Кушнірук. – Рівне: НУВГП, 2015. 148с.
24. Лікувальний туризм [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://tursvit.info/likuvalnyj-turyzm/>.
25. Лісовські А.Г. Природоохоронні території та туризм [Текст]: / А.Г. Лісовські // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Тернопіль СМП „Тайп”. – №1 (випуск 27). – 2010. –395-400.
26. Меморіальний музей-сад Івана Миколайчука Чернівецькій області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://na.kyotoworld.com/ru/portal/object/6014_memorialnyy_muzey-usadba-ivana-mikolajchuka.htm.
27. Музиченко-Козловська О.В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території [Текст]: монографія / О.В. Музиченко-Козловська. – Львів: Новий Світ, 2012. – 176 с.
28. Немець Л. Культурна спадщина Луганської області [Текст]: / Л. Немець, Н. Мелітакова // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. – Вип. 7 (2). – С. 144-152.
29. Покоłodна М. М. Рекреаційна географія [Текст]: навч. пос. / М. М. Покоłodна. – Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 275 с.
30. Прагматичні аспекти діяльності національних природних парків у контексті збалансованого розвитку [Текст]: матеріали міжнар. наук.- практ. конф., присвяч. 10-річчю Нац. природ. парку «Вижницький». наук. ред. І. В. Скільський «М-во екології та природ. ресурсів України». Нац. природ. парк «Вижницький» та ін. – Чернівці: Трук-арт, 2015. – 368 с.
31. Природно-заповідний фонд Чернівецької області як перспектива розвитку екологічного туризму [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: ecogeo.cv.ua/wp-content/uploads/2016/10/2.003x.
32. Програма розвитку туризму в м. Чернівцях на 2011-2012 роки: за станом на 4-й квартал 2011 р. / ЧОДЛ. – Чернівці, 2011. – 17 с.

33. Рекреаційні ресурси та курортологія: Підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. -І.-Ф.: ІМЕ, 2001. - 240с.

34. Ресурсозабезпеченість, як чинник інвестиційної привабливості туристично-рекреаційного комплексу регіону (на прикладі Чернівецької області) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://arr.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/311/1/Стаття111.doc>.

35. Рідкісні та зникаючі види Буковинської фауни [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.bio4ua.narod.ru/fauuna_mma.html.

36. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. У 3-х частинах [Текст]: підручник / В.П. Руденко. – І.: ЦП „К.-М. Академія” – Чернівці: Зелена Буковина, 1999. – 568с.

37. Савранчук Л.А. Рекреаційна географія [Текст]: / Л.А. Савранчук, В.Г. Фівкін. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2007. – 110 с.

38. Сандуляк І. Музейні урешки північної частини Буковини як туристичні об'єкти 50-80 рр. ХХ ст. [Текст]: / І. Сандуляк // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: зб. наук. праць. – Чернівці: Золоті литаври, 2006. – Т. 2 (22). – С. 228-237.

39. Сандуляк І. Старожитності Північної Буковини як туристичні об'єкти [Текст]: / І. Сандуляк // – Чернівці: Прут, 2009. – Т. 1 (27). – С.102-110.

40. Скутар Т.Д. Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси Чернівецької області [Текст]: / Т.Д. Скутар // Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. С.243-245.

41. Смоль І.В. Основи географії, рекреації та туризму [Текст]: навч. пос. / І. В. Смоль – Н: Хіт: НДПУ імені Миколи Гоголя, 2004.

42. Смоль І.В. Туристичні ресурси світу [Текст]: / І.В. Смоль. – Н: Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, 2010. - 336 с.

43. Стан і перспективи регіонального розвитку туризму в Чернівецькій області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://tourism.net/stati_ukr/grygoraslov.htm

44. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики [Текст]: навч. пос. / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632с.
45. Туризм, відпочинок та санаторно-курортне лікування в області [Текст] / Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – Чернівці, 2009. – С. 8-15.
46. Туристичний путівник Чернівців [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.trip.cv.ua/>
47. Туристичний регіон як об'єкт управління в сфері туризму та рекреації України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://pau.chniki.com/163382/turizm/obyekt_upravlinnya_turizmi.
48. Український "Париж" та фаніне місто Тернопіль [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://victoria-tur.vn.ua/mobile/tury-po-ukraini/ekskursiji/3-ukrainsk-misto-ternopil>.
49. Чернівецька область: про місцевість, послуги, транспорт, туризм // Статистичний збірник. – № 2. – 2009. – с. 15.
50. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Офіційний сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.chnu.cv.ua/index.php?page=ua>.
51. Чернівецький театр імені Ольги Кобилянської. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dramtheater.cv.ua/pages/theatre.php>.
52. Чернівці - Український Париж + долина тюльпанів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://vidviday.ua/chernivci-ta-tiulpany>.
53. Івановський І. Путівник «Прогулянка Чернівцями та Буковиною» [Текст]: / Івановський. — Київ: Балті Друк, 2008. — 60-61 с.
54. Школа І. М. Менеджмент туристичної індустрії / І. М. Школа. – Навчально-методичний посібник / За ред. проф. І. М. Школи. – Чернівці: ЧТЕІКНТЕУ, 2005. – 662 с.